

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työntekijöiden ja ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksista

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki työntekijöiden ja ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksista. Lailla pantaisiin täytäntöön jäsenvaltioiden välisen työntekijöiden liikkuvuuden edistämistä lisäeläkeoikeuksien hankkimista ja säilyttämistä parantamalla koskevista vähimmäisvaatimuksista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi. Lisäksi täydennettäisiin yhteisön alueella liikkuvien palkattujen työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksien suojaamisesta annetun neuvoston direktiivin täytäntöönpanoa. Lakia ei sovellettaisi lakisääteisiin eläkkeisiin. Lain soveltamisalaan kuuluisivat työsuhteeseen ja ammatinharjoittamiseen perustuvat lakisääteistä eläkettä täydentävät lisäeläkkeet henkivakuutusyhtiöissä, eläkesäätiöissä ja -kassoissa sekä työnantajan lisäeläkesitoumus eli suora lisäeläkejärjestely. Työntekijää tai ammatinharjoittajaa ei voisi sopimuksella tai lisäeläkejärjestelmän säännöillä asettaa ehdotetussa laissa säädettyä heikompaan asemaan.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä toukokuuta 2018.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
Sisällys.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 Johdanto.....	3
2 Nykytila.....	4
2.1 Lainsäädäntö.....	4
2.2 Valvonta.....	6
2.3 Direktiivi jäsenvaltioiden välisen työntekijöiden liikkuvuuden edistämistä lisäeläkeoikeuksien hankkimista ja säilyttämistä parantamalla koskevista vähimmäisvaatimuksista.....	7
2.4 Direktiivi yhteisön alueella liikkuvien palkattujen työntekijöiden ja itsenäisten ammattinharjoittajien lisäeläkeoikeuksien suojaamisesta.....	8
2.5 Nykytilan arviointi ja käytäntö.....	8
2.5.1 Kansallinen lisäsääntely.....	8
2.5.2 Lähtevän työntekijän määritelmä.....	9
2.5.3 Vapaakirjan maksaminen lähtevälle työntekijälle.....	9
2.5.4 Lähtevälle työntekijälle palautettavat maksut.....	10
2.5.5 Säädöksen taannehtivuus.....	10
2.5.6 Käytäntö.....	11
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	11
4 Esityksen vaikutukset.....	12
4.1 Vaikutukset yrityksiin.....	12
4.2 Vaikutukset kotitalouksiin.....	13
4.3 Vaikutukset julkiseen talouteen ja viranomaisten toimintaan.....	13
4.4 Vaikutukset kansantalouteen.....	14
5 Asian valmistelu.....	14
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	16
1 Lakiehdotuksen perustelut.....	16
2 Voimaantulo.....	22
3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	22
Lakiehdotus.....	25
Laki työntekijöiden ja ammattinharjoittajien lisäeläkeoikeuksista.....	25

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Esityksen tarkoituksena on panna kansallisesti täytäntöön direktiivi jäsenvaltioiden välisen työntekijöiden liikkuvuuden edistämistä lisäeläkeoikeuksien hankkimista ja säilyttämistä parantamalla koskevista vähimmäisvaatimuksista 2014/50/EU (*lisäeläkeoikeusdirektiivi*). Lisäeläkeoikeusdirektiiviä ei sovelleta Suomen lakisääteiseen eläkejärjestelmään. Ehdotettavaa lakia ei siten sovellettaisi lakisääteisiin eläkkeisiin Suomessa.

Suomessa työntekijän ja ammatinharjoittajan eläketurva koostuu pääasiassa lakisääteisistä eläkkeistä, kuten työeläkkeestä ja yrittäjäeläkkeestä, joita voidaan täydentää vapaaehtoisilla lisäeläkkeillä. Suomessa tarjolla olevia lisäeläkemuotoja ovat muun muassa ryhmäeläkevakuutukset ja eläkesäätiöiden ja -kassojen hoitamat lisäeläkkeet. Lakisääteisen eläketurvan kattavuuden vuoksi lisäeläkkeiden merkitys kokonaiseläketurvan tarjoajana on Suomessa tiettyjä aloja lukuun ottamatta vähäinen. Aloilla, joilla lakisääteinen eläkeikä on alhainen, kuten esimerkiksi tietyillä esiintyvillä taiteilijoilla, vapaaehtoisten lisäeläkkeiden merkitys on huomattava. Myös monissa muissa Euroopan unionin jäsenmaissa lisäeläkkeet ovat merkittävä osa eläkeajan toimeentuloa. Näissä maissa lisäeläkkeiden karttumiseen, säilymiseen ja eläkkeiden maksamiseen toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon on kuitenkin voinut liittyä ehtoja, jotka vaikeuttavat jäsenmaasta toiseen siirtyvän henkilön asemaa ja saattavat heikentää hänen eläketurvansa. Näiden ehtojen poistamiseksi Euroopan unionissa on hyväksytty kaksi direktiiviä turvaamaan jäsenmaasta toiseen liikkuvien työntekijöiden ja ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksia. Vuonna 1998 annettiin neuvoston direktiivi yhteisön alueella liikkuvien palkattujen työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksien suojaamisesta 98/49/EY (*vanha lisäeläkeoikeusdirektiivi*) ja vuonna 2014 annettiin lisäeläkeoikeusdirektiivi. Edellä mainituissa direktiiveissä on säännöksiä toiseen jäsenmaahan siirtyvän työntekijän ja ammatinharjoittajan karttuneiden eläkeoikeuksien säilymisestä vapaakirjana, lisäeläkkeiden maksamisesta toiseen unionin jäsenvaltioon sekä vakuutettujen työntekijöiden ja ammatinharjoittajien oikeudesta saada tietoja lisäeläkeoikeuksistaan. Lisäksi säädetään työntekijän oikeudesta tulla vakuutetuksi lisäeläkejärjestelmässä.

Lisäeläkkeillä tarkoitetaan lisäeläkeoikeusdirektiivissä vapaaehtoisia, työsuhteeseen perustuvia lakisääteistä eläketurvaa täydentäviä eläkkeitä. Direktiiviä sovelletaan vain työsuhteeseen perustuviin lisäeläkkeisiin. Suomessa näitä ovat henkivakuutusyhtiöiden tarjoamat ryhmäeläkevakuutukset ja työnantajan työntekijälle ottamat yksilölliset eläkevakuutukset, eläkesäätiöiden ja -kassojen järjestämät lisäeläkkeet sekä työnantajan suora lisäeläkejärjestely eli työnantajan oma eläkesääntö. Lisäeläkkeet ovat työsuhteeseen liittyviä vapaaehtoisia etuuksia, joista sovitaan työsopimuksessa tai työehtosopimuksessa, tai ne muutoin ovat työnantajan lisäeläkelupauksia. Lisäeläkkeiden ehtoihin voi vaikuttaa merkittävästi näiden etuuksien verottaminen. Käytännössä kansalliset verolait vaikuttavat siihen, millaisia ehtoja liittyy esimerkiksi lisäeläkkeelle siirtymisikään. Ryhmäeläkevakuutus on kollektiivinen ja sen edellytyksenä on, että ryhmäeläkevakuutukseen tulevat henkilöt valitaan esimerkiksi työtehtävän tai ammattiaseman perusteella. Mikäli lisäeläkevakuutus halutaan kohdentaa tiettyyn henkilöön, työnantajan tulee ottaa tälle yksilöllinen eläkevakuutus.

Lisäksi esityksellä täydennettäisiin vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin täytäntöönpanoa. Tätä direktiiviä ei sovelleta Suomen lakisääteisiin eläkkeisiin. Lisäeläkkeillä tarkoitetaan edellä mainitussa direktiivissä samoja lakisääteistä eläketurvaa täydentäviä eläkkeen järjestämis-
muotoja kuin vuoden 2014 lisäeläkeoikeusdirektiivissä. Vanhan direktiivin henkilölliseen soveltamisalaan kuuluvat palkattujen työntekijöiden lisäksi myös itsenäiset ammatinharjoittajat.

Ehdotetun lain soveltamisalaan kuuluisivat edellä mainituista lisäeläkemuodoista vain työsuhteeseen ja ammatinharjoittamiseen perustuvat lisäeläkkeet. Suomessa lakisääteinen eläketurva on kattava ja lisäeläkkeillä on vähäinen merkitys eläkejärjestelmässämme. Vapaaehtoisen ryhmäeläkevakuutuksen vastuuvelka henkivakuutusyhtiöissä oli vuonna 2015 noin 6,8 miljardia euroa. Eläkesäätiöiden ja -kassojen lisäeläketoiminnan vastuuvelka oli vastaava ajankohtana noin 3,6 miljardia euroa. Yksityisen sektorin eläkelaitosten rahastoitujen varojen määrä oli vuoden 2016 lopussa 118 miljardia euroa ja kaikkien työeläkelaitosten yhteenlaskettu rahastoitujen varojen määrä oli vastaavana ajankohtana noin 189 miljardia euroa.

Eläkejärjestelmissä on Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä suuria eroja ja osassa jäsenvaltioita ammatilliset lisäeläkkeet muodostavat merkittävän osan vanhuuden eläketurvasta. Useassa jäsenvaltiossa lakisääteistä eläketurvaa ei suhteuteta ansioihin, jolloin ammatilliset lisäeläkkeet tarjoavat keinon ansiosidonnaisen eläketurvan kartuttamiseen. Euroopan unionilla on toimivalta antaa säännöksiä jäsenvaltioiden sosiaaliturvan koordinoimisesta henkilöiden vapaata liikkuvuuden edistämiseksi, joka on yksi unionin perusvapauksista.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö

Suomessa lisäeläkkeiden kertymisen ja säilyttämisen ehdot ovat pääasiassa sopimuksenvaraisia. Asiasta on määräyksiä henkivakuutusyhtiöiden tarjoamien ryhmäeläkevakuutusten ja yksilöllisten eläkevakuutusten ehdoissa, eläkesäätiöiden ja -kassojen säännöissä sekä työnantajan eläkesääntöissä. Näihin vapaamuotoisiin eläkevakuutuksiin ja eläkesääntöihin voi liittyä vapaakirjaoikeus eli oikeus karttuneen lisäeläkkeen säilymiseen työsuhteen päättyessä. Jos vapaakirjaoikeutta ei ole, työntekijä menettää lisäeläke-etunsa työpaikkaa vaihtaessaan tai muussa irtisanomistilanteessa. Lisäeläkkeiden kertymiseen ja säilymiseen sovellettavaa lainsäädäntöä on niukasti, koska työsuhteeseen liittyvät lisäeläkkeet ovat vapaaehtoisia etuuksia. Työehtosopimuksissa on myös niukalti asiaa koskevia ehtoja, koska lisäeläkkeet eivät ole Suomessa eläketurvan täydentäjinä yleisiä.

Henkivakuutusyhtiöiden tarjoamiin ryhmäeläkevakuutuksiin ja yksilöllisiin eläkevakuutuksiin sovelletaan vakuutusopimuslakia (543/1994). Vakuutusopimuslaissa työnantajan työntekijäryhmälle ottamaa eläkevakuutusta, jonka käsittämää lisäeläketurvaa ei ole saatettu työntekijän eläkelain alaiseksi, pidetään vakuutusopimuslakia sovellettaessa ryhmävakuutuksena. Vakuutusopimuslain säännöksiä vakuutuksenottajan oikeudesta saada vapaakirja tai henkivakuutuksen takaisinostoarvo ei sovelleta ryhmävakuutukseen. Työnantajan ottamaan ryhmäeläkevakuutukseen sovelletaan vakuutusopimuslain 76 §:ää ryhmävakuutuksesta annettavista tiedoista. Säännöksen mukaan, jos ryhmävakuutusopimuksessa on sovittu, että vakuutuksenantaja pitää luetteloa ryhmävakuutuksen piiriin kuuluvista vakuutetuista, vakuutuksenantajan on ryhmävakuutuksen voimaan tultua ja sen jälkeen kohtuullisin väliajoin lähetettävä vakuutetuille tiedot vakuutusturvan laajuudesta, vakuutusturvan olennaisista rajoituksista, vakuutusopimukseen perustuvista vakuutetun

velvollisuuksista sekä siitä, millä tavalla vakuutuksen voimassaolo riippuu vakuutetun kuulumisesta ryhmävakuutus sopimuksessa mainittuun ryhmään. Jos vakuutetuista ei pidetä luetteloa, edellä mainitut tiedot on annettava vakuutetuille olosuhteet huomioon ottaen sopivalla tavalla.

Työnantajan työntekijälle ottamaan yksilölliseen eläkevakuutukseen sovelletaan vakuutus sopimus lain 7 §:ää vakuutuksen voimassaoloaikana annettavista tiedoista. Säännöksen mukaan vakuutuksen antajan on lähetettävä vakuutuksen ottajalle vuosittain tiedote, jossa kerrotaan vakuutus määrä ja muita sellaisia vakuutusta koskevia seikkoja, joilla on vakuutuksen ottajalle ilmeistä merkitystä. Kun vakuutuksen ottaja on työnantaja, säännöstä sovelletaan työnantajaan. Vakuutuksen ottajan oikeudesta saada vapaakirja tai takaisinostoarvo säädetään vakuutus sopimus lain 13 §:ssä, jota sovelletaan yksilölliseen eläkevakuutukseen. Säännöksen mukaan jos vakuutuksen ottajan suorittamista vakuutus maksuista on kertynyt säästöä, vakuutuksen ottajalla on oikeus keskeyttää maksujen suoritus ja saada vakuutusehtojen mukainen vakuutuksen säästöosuutta vastaava vakuutus eli vapaakirja taikka vakuutusehtojen mukaan laskettu vakuutuksen säästöosuus eli takaisinostoarvo. Kun henkilö vakuutus päättyy, vakuutuksen ottajalla on oikeus saada takaisinostoarvo, vaikka vakuutuksen antaja muuten olisi vastuusta vapaa. Eläkevakuutuksen ehdoissa voidaan kuitenkin määrätä, ettei vakuutuksen ottajalla ole oikeutta saada takaisinostoarvoa. Jos vakuutuksen ottaja on työnantaja, edellä mainittua säännöstä sovelletaan työnantajaan. Vakuutettuna olevan työntekijän oikeudet riippuvat siitä, mitä yksilöllisen eläkevakuutuksen ehdoissa tai työnantajan ja työntekijän kesken on asiasta sovittu.

Lisäeläkesäätiöiden ja -kassojen hoitamista lisäeläkkeistä on määräyksiä eläkelaitosten säännöissä ja säännöksiä eläkesäätiö laissa (1774/1995), vakuutus kassalaissa (1164/1992) ja laissa maksuperusteisista lisäeläkejärjestelyistä eläkesäätiöissä ja eläkekassoissa (173/2009) (*laki maksuperusteisista lisäeläkejärjestelyistä*). Edellä mainituissa laeissa ei ole säännöksiä siitä, milloin työntekijä on liitettävä lisäeläkejärjestelmään vakuutetuksi. Eläkesäätiö laissa ja vakuutus kassalaissa ei myöskään ole säännöksiä siitä, että vakuutetulle tulisi tiettyjen edellytysten täytyessä antaa vapaakirja. Lisäeläkelaitoksen säännöissä tulee olla määräys siitä, millä edellytyksillä vakuutetulle syntyy oikeus vapaakirjaan. Laissa maksuperusteisista lisäeläkejärjestelyistä säädetään siitä, että vakuutetun lakatessa olemasta maksuperusteisen lisäeläkejärjestelyn osapuoli ennen vakuutus tapahtuman sattumista, on hänelle annettava vapaakirjana vähintään hänen omia maksu osuuksiaan vastaava osuus kertyneistä varoista. Eläkesäätiö laissa ja vakuutus kassalaissa on säännöksiä vapaakirjan saaneiden henkilöiden etujen tasapuolisesta turvaamisesta vakuutettujen ja eläkkeensaajien etujen kanssa.

Eläkesäätiö laissa, vakuutus kassalaissa ja laissa maksuperusteisista lisäeläkejärjestelyistä on säännöksiä vakuutetulle ja vapaakirjan saaneelle henkilölle annettavista tiedoista. Vakuutetuille ja vapaakirjan saaneille henkilöille on annettava tiedoksi säätiön tai kassan säännöt, joista käy ilmi eläkeoikeuksiansa laajuus, etuuksien saamiseen liittyvät edellytykset ja valintamahdollisuudet. Olennaiset tiedot eläkejärjestelmän sääntöihin tehdyistä muutoksista on annettava kohtuullisen ajan kuluessa. Lisäksi vuosittain on toimitettava vakuutetuille ja vapaakirjan saaneille henkilöille selvitys säätiön tai kassan taloudellisesta tilanteesta. Eläkkeensaajan on saatava eläkkeelle jäädessään tai muiden etuuksien erääntyessä yksityiskohtaiset tiedot niistä eläke- ja muista etuuksista, joihin hän on oikeutettu. Edellä tarkoitettujen tietojen lisäksi vakuutetulle, vapaakirjan saaneelle henkilölle ja eläkkeensaajalle on annettava pyynnöstä eläkelaitoksen tilinpäätös ja vuosikertomus, sijoitus politiikan periaatteita koskeva selvitys sekä yksityiskohtaiset tiedot eläke-etuuksien tavoitetasosta, etuuksien tasosta vakuutus suhteen päättyessä ja säännöistä, jotka koskevat eläkeoikeuksien siirtämistä toiseen eläkelaitokseen, jos työsuhteen päättymisen johdosta vakuutus suhde päättyy.

Eläkesäätiölaki ja vakuutuskassalaki mahdollistavat lähetetyn työntekijän kuulumisen säätiön tai kassan toimintapiiriin. Työnantajan ulkomaille lähettämä työntekijä voi edelleen olla vakuutettuna lisäeläkesäätiössä tai -kassassa, vaikka ei ulkomailta työskennellessään ole työsuhteessa lähettäneeseen työnantajaan. Eläkesäätiölaissa ja vakuutuskassalaissa säädetään myös lisäeläkkeiden maksamisesta toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon (*ETA-valtio*).

Työnantajan eläkesääntöön sovelletaan suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta työnantajan maksukyvyttömyyden varalta annettua lakia (209/2015). Suoralla lisäeläkejärjestelyllä tarkoitetaan työnantajan antamaa lisäeläkesitoumusta, jonka mukainen eläkevastuu merkitään joko työnantajan taseen liitetietoihin tai velkana taseeseen. Työnantaja vastaa suorasta lisäeläkesitoumuksesta ilman henkivakuutusyhtiöistä otettua vakuutusta tai järjestelyä lisäeläkesäätiössä tai -kassassa. Suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta työnantajan maksukyvyttömyyden varalta annetussa laissa ei ole säännöksiä työntekijän liittämistä järjestelyyn vakuutetuksi, oikeudesta vapaakirjaan tai vapaakirjan saaneen henkilön etuuksien tasapuolisesta kohtelusta vakuutettujen ja eläkkeensaajien etuuksien kanssa. Edellä tarkoitettussa laissa on säännös työnantajan velvollisuudesta turvata eläkelupaus sekä työnantajan velvollisuudesta antaa tiettyjä tietoja. Työnantajan on turvattava vähintään puolet eläkevastuun määrästä sen jälkeen, kun työntekijälle on syntynyt ehdoton oikeus suoraan lisäeläkkeeseen. Kun työnantajalle on syntynyt turvaamisvelvoite, työnantajan on annettava työntekijälle tai muulle edunsaajalle tilikausittain kirjallinen selvitys eläkevastuun määrästä ja siitä, kuinka turvaamisvelvoite on toteutettu. Selvitys on annettava neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Jos sitoumuksen turvaamiseksi asetetun vakuuden arvossa, vakuutuksen kattavuudessa tai muissa turvaamisvelvoitteen toteuttamiseen liittyvissä olosuhteissa tapahtuu olennaisia muutoksia, työnantajan on ilmoitettava niistä työntekijälle tai muulle edunsaajalle viipymättä sen jälkeen, kun muutos on tullut työnantajan tietoon.

Työnantajan mahdollisesta vahingonkorvausvelvollisuudesta työntekijää kohtaan on säännöksiä työsopimuslaissa (55/2001). Työsopimuslain 12 luvun 1 §:n mukaan työnantajan, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö työsuhteesta tai työsopimuslaista johtuvia velvollisuuksia, on korvattava työntekijälle siten aiheuttamansa vahinko. Työntekijän lisäeläkeoikeuksista sovitaan työsopimuksessa tai työehtosopimuksessa ja niihin sovelletaan pakottavana lainsäädäntönä ehdotettavaa lakia, jolloin sekä sopimuksen että lainsäädännössä asetettujen velvoitteiden osalta on kysymys työnantajan työsuhteesta johtuvista velvollisuuksista.

2.2 Valvonta

Finanssivalvonta valvoo henkivakuutusyhtiöiden sekä eläkesäätiöiden ja -kassojen toimintaan. Finanssivalvonnan toimivalta perustuu Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 3 §:ään, jonka mukaan Finanssivalvonnan tehtävänä on valvoa finanssimarkkinoilla toimivien toimintaa niin kuin tässä laissa ja muualla laissa säädetään. Laissa erikseen säädettyjen tehtäviensä toteuttamiseksi Finanssivalvonta muun muassa valvoo, että finanssimarkkinoilla toimivat noudattavat niihin sovellettavia finanssimarkkinoita koskevia säännöksiä, niiden nojalla annettuja määräyksiä, toimilupansa ehtoja ja toimintaansa koskevia sääntöjä.

Suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa annetun lain noudattamista valvovat edellä mainitun lain 5 §:n nojalla työsuojeluviranomaiset. Työsuojeluviranomaisten valvonta perustuu tarkastuspyyntöön. Valvonnasta säädetään työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006).

2.3 Direktiivi jäsenvaltioiden välisen työntekijöiden liikkuvuuden edistämistä lisäeläkeoikeuksien hankkimista ja säilyttämistä parantamalla koskevista vähimmäisvaatimuksista

Henkilöiden vapaa liikkuvuus on yksi Euroopan unionin perusvapauksista. Euroopan parlamentilla ja neuvostolla on laaja harkintavalta valita ne toimenpiteet, joilla tätä perusvapautta edistetään. Lisäeläkeoikeusdirektiivin tavoitteena on helpottaa työntekijöiden liikkuvuutta jäsenvaltioiden välillä. Lisäeläkeoikeusdirektiiviä sovelletaan Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen nojalla työntekijöiden liikkuvuuteen ETA-valtioiden välillä. Direktiiviä ei sovelleta työntekijöihin, jotka siirtyvät yhden jäsenvaltion sisällä.

Joissakin lisäeläkejärjestelmissä eläkeoikeudet voidaan menettää, jos työsuhde päättyy ennen kuin työntekijä on ollut järjestelmän jäsenenä tietyn vähimmäisajan tai ennen kuin hän on saavuttanut tietyn vähimmäisiän. Tällaiset ehdot voivat olla esteenä työntekijöiden vapaalle liikkuvuudelle jäsenvaltioiden välillä. Direktiiviä sovelletaan vain sellaisiin lisäeläkejärjestelmiin, joihin kohdistuva oikeus perustuu työsuhteeseen ja on sidottu eläkeiän saavuttamiseen tai muiden edellytysten täyttymiseen. Direktiivillä ei puututa jäsenvaltioiden oikeuteen järjestää omat eläkejärjestelmänsä eikä sillä velloiteta jäsenvaltioita ottamaan käyttöön lisäeläkejärjestelmien perustamista koskevaa lainsäädäntöä. Direktiiviä sovelletaan kaikkiin kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaan perustettuihin työsuhteeseen liittyviin lisäeläkejärjestelmiin, joita ovat esimerkiksi ryhmävakuutusosuimukset, jakojärjestelmät, rahastoivat järjestelmät, yritysten kirjanpidossa varauksina olevat eläkelupaukset sekä työsuhteeseen perustuviin yksilöllisiin eläkejärjestelyihin. Direktiiviä ei sovelleta sellaisiin lisäeläkejärjestelmiin, jotka eivät enää direktiivin voimaantulopäivänä 21 toukokuuta 2014 tai sen jälkeen ole ottaneet uusia vakuutettuja ja jotka pysyvät näiltä suljettuina.

Lisäeläkeoikeusdirektiivissä säädetään lähtevien työntekijöiden vähimmäissuojasta eläkejärjestelmän jäsenyyden saavuttamiseksi ja kertyneiden eläkeoikeuksien säilyttämiseksi. Lähtevällä työntekijällä tarkoitetaan henkilöä, jonka työsuhde päättyy muusta syystä kuin eläkeiän saavuttamisen johdosta ja joka siirtyy jäsenvaltiosta toiseen. Direktiivin mukaan lisäeläkejärjestelmän jäsenyyden saavuttamiseksi oleva odotusaika ei saa ylittää kolmea vuotta. Kun työntekijä on liitetty järjestelmän jäseneksi, odotusaika niin sanottujen suojattujen oikeuksien saavuttamiseksi ei saa myöskään ylittää kolmea vuotta. Suojatuilla eläkeoikeuksilla tarkoitetaan oikeutta kertyneisiin eläkeoikeuksiin. Yhteenlaskettu odotusaika jäsenyyden ja suojattujen eläkeoikeuksien saavuttamiseksi ei saa ylittää kolmea vuotta. Jos suojattujen eläkeoikeuksien saavuttamiseksi on vähimmäisikä, tämä ikä saa olla enintään 21 vuotta lähtevien työntekijöiden osalta. Jos työsuhde päättyy ennen kuin lähtevälle työntekijälle on karttunut suojattuja eläkeoikeuksia, työntekijälle on palautettava hänen maksamansa maksut. Jos työntekijä vastaa sijoitusriskistä, voidaan maksujen sijaan palauttaa maksujen perusteella kertyneiden sijoitusten arvo.

Lisäeläkeoikeusdirektiivin mukaan on varmistettava, että vapaakirjaoikeudet ja niiden arvo säilyvät. Oikeuksien arvo sillä hetkellä, kun työntekijän jäsenyys lisäeläkejärjestelmässä päättyy, olisi laskettava kansallisen lainsäädännön ja käytännön mukaisesti. Lähtevälle työntekijälle voidaan vapaakirjan sijaan maksaa suojattujen eläkeoikeuksien arvo, jos arvo jää kansallisesti määritellyn rajan alapuolelle. Tarkoituksena on välttää kuluja, joita lukuisten ja arvoltaan vähäisten vapaakirjojen hallinnointi aiheuttaisi.

Direktiivissä on myös säännöksiä jäsenille ja vapaakirjan saaneille henkilöille annettavista tiedoista. Jäsenten tulee saada pyynnöstä tietoja siitä, miten työsuhteen päättymisen vaikuttaisi

heidän eläkeoikeuksiinsa. Vapaakirjan saaneille henkilöille tulee pyydettyä antaa tieto vapaakirjan arvosta ja vapaakirjan käsittelyä koskevista ehdoista.

Direktiivissä säädetään työntekijöiden oikeuksien vähimmäisvaatimuksista. Direktiivin saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä ei saa käyttää perusteena heikentää jäsenvaltioiden olemassa olevia lisäeläkeoikeuksien hankkimista ja säilyttämistä koskevia oikeuksia eikä jäsenten ja etuudensaajien tiedonsaantioikeutta. Direktiivi tulee saattaa osaksi kansallista lainsäädäntöä viimeistään 21 päivänä toukokuuta 2018 tai jäsenvaltioiden on varmistettava, että työmarkkinaosapuolet ottavat sopimuksin käyttöön tarvittavat toimenpiteet viimeistään kyseisenä päivänä.

2.4 Direktiivi yhteisön alueella liikkuvien palkattujen työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksien suojaamisesta

Yhteisön alueella liikkuvien palkattujen työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksien suojaamisesta annetun neuvoston direktiivin 98/49/EY tavoitteena on poistaa työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien liikkuvuuden esteitä. Tavoitteen saavuttamista voidaan edistää takaamalla jäsenvaltiosta toiseen siirtyvälle työntekijälle ja työntekijälle, jonka työpaikka siirtyy jäsenvaltiosta toiseen, sama lisäeläkeoikeuksien suoja kuin samassa jäsenmaassa pysyville työntekijöille. Edellä tarkoitetun yhdenvertaisen kohtelun tulee koskea myös itsenäisiä ammatinharjoittajia. Vanhaa lisäeläkeoikeusdirektiiviä sovelletaan ETA-sopimuksen nojalla työntekijöiden ja ammatinharjoittajien liikkuvuuteen ETA-valtioiden välillä.

Direktiivissä säädetään liikkuvien työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksien yhdenvertaisesta kohtelusta niiden työntekijöiden ja ammatinharjoittajien kanssa, jotka jäävät samaan jäsenmaahan. Lisäksi säädetään sen varmistamisesta, että lisäeläkejärjestelmistä voidaan suorittaa rajat ylittäviä maksuja ja että lähetetty työntekijä voi edelleen suorittaa maksuja lähtömaan lisäeläkejärjestelmään. Lisäksi säädetään jäsenvaltiosta toiseen siirtyville järjestelmiin kuuluville henkilöille annettavista tiedoista, joiden on vastattava niille henkilöille annettavia tietoja, jotka jäävät samaan jäsenvaltioon ja joiden osalta maksujen suorittaminen lakkaa.

2.5 Nykytilan arviointi ja käytäntö

2.5.1 Kansallinen lisäsääntely

Lisäeläkeoikeusdirektiivissä säädetään vähimmäisvaatimuksista ja jäsenvaltiot voivat säätää tai pitää voimassa työntekijöille direktiivissä edellytetyjä edullisempia säännöksiä. Direktiivissä todetaan myös, että työmarkkinaosapuolet voivat sopia työehtosopimuksella lisäeläkkeisiin sovellettavista määräyksistä, jos näillä annetaan työntekijöille vähintään direktiivin mukainen suoja eikä niillä luoda esteitä työntekijöiden vapaalle liikkuvuudelle.

Suomessa lisäeläkkeiden ehtoihin sovellettavaa lainsäädäntöä on vähän. Lisäeläkejärjestelyt ovat pääosin sopimusvapauden piirissä eikä säännöksiä esimerkiksi oikeudesta vapaakirjaan, vapaakirjan arvon säilymisestä, odotusajasta järjestelyyn liittymiseksi tai lähtevälle työntekijälle palautettavista maksuista ole. Myös lisäeläkkeisiin sovellettavia työehtosopimusmääräyksiä on vähän. Suomen lisäeläkejärjestelmien lakisääteistä eläketurvaa täydentävästä luonteesta johtuen monet lisäeläkeoikeusdirektiivin artikkelit soveltuvat huonosti järjestelmiimme eikä tarvetta lisäeläkeoikeusdirektiivin kaltaiselle sääntelylle ole. Eläkejärjestelmämme kannalta tarpeeton sääntely lisää työnantajan, vakuutusyhtiöiden sekä eläkesäätiöiden ja -kassojen hallinnollista taakkaa ja aiheuttaa lisää kustannuksia. Suomessa

lisäeläkeoikeusdirektiivi todennäköisesti vähentää työnantajan halukkuutta perustaa uusia lisäeläkeoikeusjärjestelmiä tai liittää olemassa oleviin järjestelmiin uusia vakuutettuja. Lisäeläkeoikeusdirektiivi on edellä mainituista syistä tarkoituksenmukaista panna täytäntöön Suomessa ilman kansallista lisäsääntelyä direktiivin edellyttämän vähimmäissääntelyn mukaisena.

2.5.2 Lähtevän työntekijän määritelmä

Lisäeläkeoikeusdirektiivin kansallisen täytäntöönpanon kannalta direktiivin lähtevän työntekijän määritelmä on ongelmallinen. Lähtevällä työntekijällä tarkoitetaan vakuutettua, jonka työsuhde päättyy muusta syystä kuin siitä, että hän tulee oikeutetuksi lisäeläkkeeseen, ja joka siirtyy ETA-valtiosta toiseen. Direktiivin artikloissa tai johdanto-osassa ei täsmennetä, mitä siirtymisellä toiseen jäsenvaltioon tarkoitetaan. Direktiivin lähtevän työntekijän määritelmän avoimuus on ongelma niille jäsenmaille, jotka eivät direktiivin sääntelystä poiketen vapaaehtoisesti sovelta artiklaa myös jäsenvaltion sisäisiin siirtoihin eli työpaikan vaihtamiseen jäsenvaltion sisällä. Suomen lisäeläkejärjestelmien lakisääteistä eläketurvaa täydentävästä luonteesta johtuen sääntelyn laajentaminen työntekijän siirtymiseen Suomessa sisäisesti ei ole tarkoituksenmukaista.

Siirtymisen käsitettä lisäeläkeoikeusdirektiivissä voidaan tulkita direktiivin tarkoituksesta ja oikeusperustasta lähtien. Lisäeläkeoikeusdirektiivin johdanto-osan 1 kohdan mukaan direktiivin oikeusperusta on Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 45 artikla työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta unionissa. Edellä mainitun artiklan mukaan työntekijällä on oikeus työskennellä toisessa jäsenvaltiossa, hakea työtä toisesta jäsenvaltiosta ja liikkua tässä tarkoituksessa sekä jäädä työsuhteen päätettyä sen jäsenvaltion alueelle, jossa työtä on tehty. Lisäeläkeoikeusdirektiivissä siirtymisellä tarkoitetaan siis siirtymistä toiseen ETA-valtioon työnhakemiseksi tai siellä työskentelyä varten sekä jäämistä työsuhteen päätyttyä siihen ETA-valtioon, jossa työtä on tehty. Kun kyse on lisäeläkeoikeuksista, on lisäksi tulkittava sitä, sovelletaanko Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 45 artiklassa tarkoitettua oikeutta työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta myös eläkkeensaajiin. Euroopan unionin tuomioistuimien tuomioissa Pusa, Turpeinen ja Hirvonen (C-224/02, C-520/04, C-632/13) noudattanut periaatetta, jonka mukaan henkilö menettää 45 artiklassa tarkoitetun asemansa työntekijänä sen jälkeen, kun työsuhde on päättynyt. Unionin tuomioistuimen mukaan 45 artikla ei kata henkilöitä, jotka ovat koko ammattiuransa työskennelleet kotivaltiossaan ja jotka ovat käyttäneet oikeuttaan oleskella toisessa jäsenvaltiossa vasta eläkkeelle jäätyään, ilman, että heillä olisi tarkoitusta tehdä tässä valtiossa palkkatyötä. Näin ollen siirtymisellä toiseen ETA-valtioon ei lisäeläkeoikeusdirektiivissä tarkoiteta siirtymistä sen jälkeen, kun henkilö saa lakisääteistä eläkettä.

2.5.3 Vapaakirjan maksaminen lähtevälle työntekijälle

Lisäeläkeoikeusdirektiivin mukaan jäsenvaltiot voivat säätää vapaakirjan arvoa vastaavan pääoman maksamisesta lähtevälle työntekijälle, jos vapaakirjan arvo ei ylitä kansallisesti säädettävää pääoma-arvon alarajaa. Artiklan tarkoituksena on vähentää arvoltaan pienten vapaakirjojen hallinnoinnista aiheutuvia kustannuksia. Vakuutusyhtiöille, eläkesäätiölle ja -kassoille sekä työnantajalle, jolla on oma eläkesääntö, vapaakirjan pääoma-arvon maksaminen työntekijälle olisi valittavissa oleva vaihtoehto vapaakirjan säilymiselle. Lähtevällä työntekijällä ei olisi oikeutta vaatia pääoma-arvon maksamista, mutta pääoma-arvon maksaminen edellyttäisi työntekijän nimenomaista suostumusta. Pääoma-arvoltaan pienten vapaakirjojen hallinnoinnista aiheutuvien kustannusten vähentämiseksi on tarkoituksenmukaista säätää mahdollisuus vapaakirjan pääoma-arvon maksamiseen myös Suomessa, kun pääoma-arvo ei ylitä laissa säädettävää alarajaa. Pääoma-arvoltaan pienten vapaakirjojen

maksaminen työntekijälle ei vaaranna työntekijän tulevaa eläketurvaa. Tällaisena vapaakirjan pääoma-arvon alarajana voidaan pitää myös lisäeläkkeiden osalta lakisääteistä eläketurvaa sääntelevän työntekijän eläkelain 114 §:ssä säädettyä työntekijän suostumuksella kerta-suorituksena maksettavan eläkkeen ylärajaa, joka on enintään 50 euroa kuukaudessa. Tämä vastaa palkkakertoimella nykyrahaksi muutettuna ja lähimpään täyteen euroon pyöristettynä eläkettä, joka on seitsemänkymmentä euroa kuukaudessa.

2.5.4 Lähtevälle työntekijälle palautettavat maksut

Lisäeläkeoikeusdirektiivin 4 artiklan c kohdan mukaan, jos lähtevän työntekijän työsuhde päättyy ennen kuin hänelle on kertynyt suojattuja eläkeoikeuksia, lisäeläkejärjestelmän on palautettava lähtevän työntekijän maksamat maksut tai hänen puolestaan maksetut maksut kansallisen lainsäädännön, työehtosopimusten tai muiden sopimusten mukaisesti. Jos lähtevälle työntekijälle ei palautettaisi hänen maksamiaan eläkemaksuja työsuhteen päättyessä, työntekijän olisi taloudellisista syistä tarkoituksenmukaista pysyä työsuhteessa kunnes hän saa oikeuden maksamiinsa maksuihin. Säännöksen tarkoituksena on turvata työntekijän taloudellista asemaa tilanteessa, jossa hän on maksanut eläkejärjestelmään maksuja, mutta jossa hänellä ei ole vielä maksuja vastaavaa eläkeoikeutta tai oikeutta vapaakirjaan. Ilman säännöstä työntekijän suorittamien maksujen palauttamisesta, lähtevä työntekijä menettäisi kokonaan eläkejärjestelmään tekemänsä suoritukset. Lisäeläkejärjestelmästä palautetaan siis lähtevälle työntekijälle hänen itsensä maksamat maksut.

Työntekijän puolesta maksetut maksut on palautettava, jos työehtosopimukset tai muut sopimukset tätä edellyttävät. Direktiivissä ei säädetä siitä, tuleeko työntekijän puolesta maksetut maksut palauttaa tai kenelle maksut palautettaisiin. Työntekijän puolesta maksettujen maksujen palauttaminen riippuu kansallisista eläkejärjestelmiin sovellettavista säännöksistä ja sopimuksista.

2.5.5 Säädöksen taannehtivuus

Lisäeläkeoikeusdirektiivin 2 artiklan mukaan direktiiviä ei sovelleta lisäeläkejärjestelmiin, jotka direktiivin voimaantulopäivänä eivät ota uusia jäseniä ja pysyvät näiltä suljettuina. Direktiivi tuli voimaan 21 päivänä toukokuuta vuonna 2014. Direktiiviä ei siis sovelleta lisäeläkejärjestelmiin, joihin voitiin ennen direktiivin voimaantulopäivää liittää uusia vakuutettuja, jos järjestelmä on suljettu viimeistään direktiivin voimaantulopäivänä. Lisäeläkejärjestelmään, johon on voitu liittää jäseniä vielä 20 päivänä toukokuuta vuonna 2014, mutta joka on sen jälkeen pysynyt suljettuna, ei sovelleta lisäeläkeoikeusdirektiiviä. Suomessa suurin osa lisäeläkkeitä hoitavista eläkesäätiöistä ja -kassoista on ollut suljettuja edellä mainittuna päivänä. Taannehtivuudella on kuitenkin vaikutuksia kahteen eläkesäätiöön, yhteen eläkekassaan ja pääosaan henkivakuutusyhtiöiden ryhmäeläkevakuutuksista sekä työnantajan omiin eläkesääntöihin. Henkivakuutusyhtiöiden hoitamien yksilöllisten eläkevakuutusten voidaan tulkita olevan suljettuja, sillä yksilölliseen vakuutukseen ei voida liittää muita vakuutettuja. Ehdotettua lakia ei siten sovellettaisi työnantajan ottamiin yksilöllisiin eläkevakuutuksiin, joissa vakuutus on alkanut ennen 21 päivää toukokuuta vuonna 2014. Vaikka lisäeläkeoikeusdirektiiviä sovelletaan taannehtivasti osaan sellaisia lisäeläkejärjestelmiä, jotka on tehty ennen ehdotettavan lain voimaantuloa, lisäeläkettä karttuu direktiivin mukaisesti vain työskentelyjaksoista ehdotetun lain voimaantulon jälkeiseltä ajalta.

Lisäeläkeoikeusdirektiivin edellyttämä ehdotettavan lain taannehtiva soveltaminen tiettyihin lisäeläkejärjestelmiin aiheuttaa henkivakuutusyhtiöille, työnantajille ja eläkesäätiölle sekä -kassoille merkittäviä hallinnollisia ja taloudellisia rasitteita. Lisäeläkeoikeusdirektiivi on

tarkoituksenmukaista myös taannehtivuuden osalta panna kansallisesti täytäntöön direktiivin edellyttämän vähimmäissuojan tason mukaisena.

2.5.6 Käytäntö

Vapaaehtoisen eläkesäästämisen suosio on pysynyt pitkään vähäisenä. Tähän vaikuttaa lakisääteisen eläketurvan kattavuus ja muun muassa verotus. Finanssialan keskusliiton vuotta 2016 koskevan vakuutustutkimuksen mukaan, jossa haastateltiin tuhatta henkilöä, vastanneista 85 prosentilla ei ollut vapaaehtoista eläkevakuutusta. Vastaajista 14 prosentilla oli itse otettu eläkevakuutus ja 2 prosentilla työnantajan ottama vapaaehtoinen eläkevakuutus. Vapaaehtoista kollektiivista eläkevakuuttamista harjoittavien lisäeläkesäätiöiden ja -kassojen sekä henkivakuutusyhtiöiden ryhmäeläkevakuutusten yhteenlaskettu vastuuvélka oli Finanssi- valvonnan mukaan vuonna 2015 noin 10,4 miljardia euroa. Tästä eläkesäätiöiden ja -kassojen osuus on noin 3,6 miljardia euroa ja henkivakuutusyhtiöiden osuus noin 6,8 miljardia euroa. Henkivakuutusyhtiöissä on vakuutettuna ryhmäeläkevakuutuksissa ja sellaisissa yksilöllisissä eläkevakuutuksissa, jotka työnantaja on ottanut työntekijöilleen, noin 200 000 vakuutettua. Näistä vakuutetuista noin 166 000 on sellaisten vielä avoinna olevien vakuutusten piirissä, joihin voidaan liittää uusia vakuutettuja.

Vain lisäeläkeketoimintaa harjoittavista eläkesäätiöistä ja -kassoista lähes kaikki ovat suljettuja eli niissä ei enää voida vakuuttaa uusia henkilöitä. Suomessa on kaksi lisäeläkeketoimintaa harjoittavaa eläkesäätiötä ja yksi lisäeläkeketoimintaa harjoittava eläkekassa, joissa voidaan vielä vakuuttaa uusia henkilöitä. Lisäeläkesäätiöiden ja -kassojen tarkoituksena on pääasiassa ollut täydentää alhaiseksi jäävää lakisääteistä eläketurvaa. Eläkesäätiöiden ja -kassojen sääntöjen mukaan lisäeläkkeen määrä alenee vastaavasti kuin lakisääteisen eläkkeen määrä nousee. Kun lakisääteinen eläketurvan kattavuus ja taso on vakiintunut, lisäeläkkeille ei ole ollut enää vastaavaa tarvetta kuin aiemmin. Suomessa oli vuonna 2016 lisäeläkevakuuttamista harjoittavia eläkesäätiöitä ja -kassoja 48 kappaletta, joista 14 kappaletta oli eläkesäätiöitä ja -kassoja, jotka harjoittavat sekä lisäeläkeketoimintaa että lakisääteistä eläkevakuuttamista. Vapaaehtoista lisäeläkeketoimintaa harjoittavissa lisäeläkesäätiöissä ja -kassoissa oli vuonna 2015 yhteensä 12 564 vakuutettua. Näistä vakuutetuista vain 300 henkilöä oli sellaisten vielä avoinna olevien vakuutusten piirissä, joihin voidaan liittää uusia vakuutettuja.

Henkivakuutusyhtiöiden ryhmäeläkevakuutukset eivät pääsääntöisesti ole suljettuja eli niihin voidaan liittää uusia vakuutettuja.

Suorien lisäeläkejärjestelyiden lukumäärää tai niihin liittyvän eläkevastuun määrää ei tunneta. Tiedossa ei myöskään ole asiaa koskevia tutkimuksia. Verohallinnon tietojen mukaan vuonna 2012 eläkettä maksoi 271 työnantajaa 2262 suoran lisäeläkkeensaajalle. Vuonna 2012 maksettujen suorien lisäeläkkeiden arvo oli 12,74 miljoonaa euroa. Verohallinnon tiedoista ilmenevät vain sellaiset työnantajat, jotka maksoivat tarkasteluvuosina eläkettä. Luultavasti on olemassa myös työnantajia, joilla on eläkevastuita, mutta lisäeläkettä ei ole alettu vielä maksamaan.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Ehdotetulla lailla pantaisiin täytäntöön jäsenvaltioiden välisen työntekijöiden liikkuvuuden edistämistä lisäeläkeoikeuksien hankkimista ja säilyttämistä parantamalla koskevista vähimmäisvaatimuksista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/50/EU. Ehdotetulla lailla pantaisiin täytäntöön direktiivin edellyttämä työntekijöiden vähimmäis- suojan taso. Lisäksi ehdotetulla lailla täydennettäisiin yhteisön alueella liikkuvien palkattujen

työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksien suojaamisesta annetun neuvoston direktiivin 98/49/EY täytäntöönpanoa.

Lakia ei sovellettaisi lakisääteisiin eläkkeisiin. Lain soveltamisalaan kuuluisivat työsuhteeseen ja ammatinharjoittamiseen perustuvat lakisääteistä työeläkettä täydentävät lisäeläkkeet henkivakuutusyhtiöissä, lisäeläkesäätiöissä ja -kassoissa sekä työnantajan suora lisäeläkejärjestely, jonka mukainen vastuu kirjataan työnantajan tilinpäätöksen liitetietoihin tai taseeseen velkana.

Ehdotetulla lailla työntekijöiden ja ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksista säädettäisiin työntekijälle, jonka työsuhte päättyy muusta syystä kuin vanhuuseläkeiän saavuttamisen johdosta ja joka siirtyy toiseen ETA-valtioon (*lähtevä työntekijä*), oikeus liittyä lisäeläkejärjestelmään jäseneksi eli vakuutetuksi viimeistään kolmen vuoden kuluttua työsuhteen alkamisesta. Samoin ehdotetaan lähtevälle työntekijälle oikeutta karttuneisiin eläkeoikeuksiin viimeistään kolmen vuoden kuluttua jäsenyyden alkamisesta. Lähtevälle työntekijälle, jolle on syntynyt oikeus karttuneisiin eläkeoikeuksiin, säädettäisiin oikeus vapaakirjaan. Tällöin lähtevä työntekijä ei menettäisi karttuneita eläkeoikeuksia.

Lisäksi säädettäisiin lähtevien työntekijöiden ja ETA-valtiosta toiseen siirtyvän henkilön laillisten eläkeoikeuksien yhdenvertaisesta kohtelusta niiden henkilöiden eläkeoikeuksien kanssa, jotka jäävät edelleen samaan jäsenvaltioon. Ehdotetulla lailla säädettäisiin myös oikeudesta suorittaa lisäeläkejärjestelmästä rajat ylittäviä maksuja sekä oikeudesta suorittaa lisäeläkejärjestelmään rajat ylittäviä maksuja.

Ehdotetulla lailla säädettäisiin myös vakuutettujen ja vapaakirjan saaneiden henkilöiden tiedonsaantioikeuksista. Pyydettyä vakuutetulle olisi annettava tietoja siitä, miten työsuhteen päättymisen vaikuttaisi hänen lisäeläkeoikeuksiinsa ja vapaakirjan saaneelle henkilölle olisi annettava tieto vapaakirjan arvosta tai enintään 12 kuukautta vanha arvio tästä. Tiedot olisi annettava kerran vuodessa.

Lisäksi ehdotetaan vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin täytäntöönpanon täydentämiseksi, että säädettäisiin ETA-valtiosta toiseen siirtyvälle vakuutetulle ja vapaakirjan saaneen henkilölle annettavista tiedoista. Tietojen tulisi vähintään vastata tietoja, jotka annetaan samaan ETA-valtioon jäävälle vapaakirjan saaneelle henkilölle.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Vaikutukset yrityksiin

Ehdotuksen taloudelliset vaikutukset yrityksille olisivat pääasiassa vähäiset, koska lakia sovellettaisiin vain vakuutettuihin, jotka siirtyvät ETA-valtiosta toiseen ETA-valtioon. Arviota siitä, kuinka moni lisäeläkejärjestelyn piirissä oleva työntekijä siirtyy toiseen ETA-valtioon, ei voida antaa. Asiaan voi vaikuttaa se, että monet Suomessa toimivat lisäeläkejärjestelmät eivät enää vakuuta uusia henkilöitä, jolloin vakuutettujen keski-ikä hiljalleen nousee. Sen sijaan maasta toiseen siirtyvät kuuluvat usein nuorempiin työikäisiin ikäluokkiin. Maahanmuuttoa koskevien Eurostatin tilastojen mukaan vuonna 2014 maahanmuuttajien ikäjakauma painottui nuorempiin ikäluokkiin. EU:n jäsenvaltioihin muuttaneet olivat vuonna 2014 keskimäärin paljon nuorempia kuin kohdemaassa jo asuva väestö. EU-28:n koko väestön mediaani-ikä oli 42 vuotta 1. tammikuuta 2015. Sitä vastoin EU-28:aan tulleiden maahanmuuttajien mediaani-ikä vuonna 2014 oli 28 vuotta.

Ehdotettavaa lakia ei sovellettaisi niihin lisäeläkejärjestelmiin, jotka eivät ole vakuuttaneet uusia henkilöitä 20 toukokuuta 2014 jälkeen. Lähes kaikki lisäeläkesäätiöt ja -kassat ovat olleet suljettuja edellä mainittuna ajankohtana. Suomessa on kuitenkin tällä hetkellä kaksi lisäeläkesäätiötä ja yksi lisäeläkekassa, joihin nyt ehdotettavaa sääntelyä tullaan soveltamaan. Esityksellä on vaikutuksia myös ryhmäeläkevakuutuksia tarjoaviin henkivakuutusyhtiöihin ja ryhmäeläkevakuutuksenottajina oleviin työnantajiin sekä työnantajiin, joilla on suora lisäeläkejärjestely. Työnantajalle, jonka työntekijöistä useat siirtyvät toiseen ETA-valtioon, taloudellinen rasitus voi olla tuntuva. Ehdotus kasvattaa lisäeläkejärjestelmien sääntelyä ja siitä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Lisäksi se vähentää eläkejärjestelyjen sitouttavaa vaikutusta. Näillä tekijöillä voi olla kielteisiä vaikutuksia työnantajan halukkuuteen perustaa uusia lisäeläkejärjestelmiä. Ehdotus voi lisäksi myötävaikuttaa vielä avoinna olevien lisäeläkejärjestelmien sulkemiseen. Ehdotuksen taloudellisilta vaikutuksiltaan merkittävin säännös on velvollisuus turvata ETA-valtiosta toiseen siirtyvän työntekijän ja ammatinharjoittajan karttuneiden lisäeläkeoikeuksien säilyminen vapaakirjana, vaikka vakuutetulla ei muutoin olisi oikeutta vapaakirjaan. Tällöin työnantajalle asetetaan taloudellinen velvoite, johon ei järjestelmää perustettaessa ja työnantajan lisäeläkelupausta annettaessa ole varauduttu. Taloudellinen rasitus ei kuitenkaan ole taannehtiva, vaan eläkeoikeudet karttuvat vasta ehdotetun lain voimaantulon jälkeen ajoittuvasta työskentelystä.

Vaikka lähteviä työntekijöitä, joita oikeus vapaakirjaan koskeen, ei olisi lukumääräisesti paljon, aiheutuu ehdotuksesta kuitenkin paljon hallinnollista työtä. Ehdotuksesta aiheutuvat tekniset muutostyöt on tehtävä koko lisäeläkejärjestelmään. Ehdotuksella on vaikutuksia erityisesti lisäeläkejärjestelmiä tarjoaviin henkivakuutusyhtiöihin, koska niiden järjestelmät eivät pääsääntöisesti ole suljettuja ja tulevat siksi lain soveltamisalan piiriin. Ehdotettavan lain toimeenpanosta aiheutuu yhtiöille teknistä ja hallinnollista työtä, sillä tekniset muutokset koskisivat koko vakuutuskantaa. Muutokset toteutettaisiin pääosin manuaalisesti, sillä vapaakirjaoikeuksien muodostamiseksi tarvittavat tiedot eivät näy järjestelmistä. Lisäksi teknisesti hallinnoitaisiin kahta eri vapaakirjaa.

Kokonaisuudessaan direktiivin täytäntöönpanon yritysvaikutusten arvioidaan jäävän vähäisiksi, kun huomioon otetaan direktiivin pitkän valmisteluajan ja pitkän täytäntöönpanoajan mahdollistamat toimenpiteet vaikutusten pienentämiseksi, ehdotetun lain soveltaminen vain sen voimaantulon jälkeisiin työskentelykausiin sekä lisäeläkkeiden vähäinen määrä Suomessa.

4.2 Vaikutukset kotitalouksiin

Laki antaa lähtevälle työntekijälle, eli toiseen ETA-valtioon siirtyvälle työntekijälle, jonka työsuhde päättyy muusta syystä kuin siitä, että hän tulee oikeutetuksi lisäeläkkeeseen, oikeuden liittyä lisäeläkejärjestelmään työsuhteen päättymisen jälkeen ja oikeuden saada karttuneita eläkeoikeuksia vastaava vapaakirja. Jos odotusaika vakuutetuksi liittämiseksi on kesken, lähtevälle työntekijälle on palautettava hänen eläkejärjestelmään suorittamansa maksut. Lähtevä työntekijä saa taloudellisia etuja, joita lisäeläkejärjestelmän ehdoista riippuen muilla vakuutetuille ei aina ole.

4.3 Vaikutukset julkiseen talouteen ja viranomaisten toimintaan

Ehdotuksella ei arvioida olevan vaikutuksia julkiseen talouteen, koska lisäeläkkeet rahoitetaan julkisen talouden ulkopuolisin varoin.

Ehdotus lisää valvontaviranomaisten tehtäviä, koska kyseessä on uusi tehtävä. Ehdotettavan lain valvonnan arvioidaan kuitenkin lisäävän vain vähän valvontaviranomaisten työtä.

Lisäeläkejärjestelmiä tarjoavien eläkelaitosten ja henkivakuutusyhtiöiden valvonta kuuluu jo nykyisin Finanssivalvonnasta annetun lain nojalla (878/2008) Finanssivalvonnalle. Suoran lisäeläkejärjestelyn osalta ehdotetaan, että valvonta kuuluisi työsuojeluviranomaisille. Työsuojeluviranomaiset valvovat jo nykyisin suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa annettua lakia. Työsuojeluviranomaiset valvoisivat ehdotettavaa lakia työntekijän tai muun edunsaajan tarkastuspyynnön perusteella. Tarkastuspyyntöjä arvioidaan tulevan vähän. Suoran lisäeläkejärjestelyn piirissä on joitakin tuhansia henkilöitä ja heistä nyt ehdotettava laki koskevaa vain toiseen ETA-valtioon siirtyvää henkilöä.

4.4 Vaikutukset kansantalouteen

Lisäeläkejärjestelmien merkitys osana Suomen kansantaloutta ei ole merkittävä, sillä niiden yhteenlaskettu vastuuvelka on noin 10 miljardia euroa. Ehdotettua lakia sovellettaisiin sopimuksiin, jotka on tehty ennen ehdotettavan lain voimaantuloa, mutta säännöksiä lähtevän työntekijän odotusajoista, vähimmäisiästä ja vapaakirjaoikeuksien säilymisestä sovellettaisiin vain ehdotetun lain voimaantulon jälkeisiin työskentelykausiin. Tämä merkitsee sitä, että säännökset voivat tulla sovellettavaksi kesken sopimuskauden, työehtosopimuskaudet mukaan lukien. Työehtosopimuksia, joissa on vapaaehtoisia lisäeläkkeitä koskevia ehtoja, on Suomessa vähän. Näitä on käytössä lentoliikennettä koskevassa työehtosopimuksessa ja tietyillä esiintyvien taiteilijoiden aloilla. Myös tietyillä pankkialan toimijoilla on työsuopimuksissa lisäeläkkeitä koskevia ehtoja.

Kansantaloudellisia vaikutuksia kuitenkin pehmentää säännösten soveltaminen vain lain voimaantulon jälkeisiin työskentelykausiin. Esimerkiksi odotusajan ennen vakuutetuksi liittämistä lasketaan alkavaksi siitä, kun ehdotettu laki on tullut voimaan, vaikka työntekijän työsuhde olisi alkanut jo tätä aikaisemmin. Vastaavasti myös odotusaika suojattujen eläkeoikeuksien saavuttamiseksi alkaa ehdotetun lain tullessa voimaan. Tämä merkitsee sitä, että vasta ehdotetun lain voimaan tulon jälkeiseltä ajalta alkaa karttua eläkesäästöjä, joista työntekijän mahdollisesti myöhemmin siirtyessä toiseen ETA-valtioon muodostetaan vapaakirja.

5 Asian valmistelu

Ehdotus on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelun aikana on kuultu oikeusministeriötä, työ- ja elinkeinoministeriötä, Akavaa, Elinkeinoelämän Keskusliittoa, Eläkesäätiöyhdistystä, Finanssialan keskusliittoa, OP Ryhmää, SAK:ta ja STTK:ta.

Ehdotuksesta on pyydetty lausunnot oikeusministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, Finanssivalvonnalta, Akavalta, Elinkeinoelämän Keskusliitolta, Eläkesäätiöyhdistykseltä, Finanssialan keskusliitolta, OP Ryhmältä, SAK:lta, STTK:lta ja Suomen Yrittäjiltä. Edellä mainituista lausuntoa ei antanut oikeusministeriö eikä STTK. Lisäksi lausunnon antoi Valion eläkekassa.

Lausunnonantajista valtiovarainministeriö toteaa, että esityksellä ei ole vaikutusta valtion henkilöstön eläketurvaan. Valtiovarainministeriö kannattaa esitystä. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että se on osallistunut esitysluonnoksen valmisteluun eikä sillä ole huomautettavaa suorien lisäeläkkeiden näkökulmasta. Akava ja SAK toteavat, että niitä on kuultu valmistelun aikana eikä järjestöillä ole huomautettavaa luonnoksesta hallituksen esitykseksi. Elinkeinoelämän keskusliitto EK toteaa, että se on vastustanut direktiiviä Suomen lisäeläkkeiden muiden EU-maiden lisäeläkkeistä poikkeavasta tarkoituksesta johtuen. Kun direktiivi on annettu, EK voi hyväksyä kansallisen lakiesityksen, sillä direktiivi

implementoidaan ilman kansallista lisäsääntelyä. Suomen Yrittäjillä ei ole huomautettavaa esityksestä. Finanssiala toteaa, että monet direktiivin säännöt soveltuvat huonosti Suomen eläkejärjestelmään ja ovat suurelta osin tarpeettomia. Finanssialan mukaan on hyvä, että esityksessä on pitäydytty suppeassa implementoinnissa ilman kansallisia laajennuksia koskien lähtevän työntekijän määritelmää.

Lausunnonantajista Eläkesäätiöyhdistys ESY, Finanssiala, OP Ryhmä ja Valion eläkekassa pitävät esitysluonnosta tietyiltä osin epäselvänä. Finanssiala toteaa lausunnossaan, että lähtevän työntekijän määrittely vain rajat ylittäviin tilanteisiin luo tarpeen määritellä, millaiset siirtymät ETA-valtiosta toiseen katsotaan relevanteiksi. Eläkesäätiöyhdistys ja Finanssiala katsovat, että siirtymisen tulee liittyä uuteen työpaikkaan vaihtamiseen. OP Ryhmä ja Valion eläkekassa katsovat, että ehdotuksessa tulee määritellä tarkemmin se, millaisessa tilanteessa säännökset tulevat sovellettaviksi, kun työntekijä siirtyy toiseen ETA-valtioon.

Lausunnonantajista Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja Finanssiala katsovat, että esitys heikentää työntekijän halukkuutta lisäeläkejärjestelyihin. Lisäksi ne pitävät ongelmallisena ehdotettavan lain soveltamista taannehtivasti lisäeläkejärjestelyihin, jotka on tehty ennen ehdotettavan lain voimaantuloa.

Lausunnonantajista Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Eläkesäätiöyhdistys ESY, Finanssiala ja Valion eläkekassa lausuvat lähtevälle työntekijälle palautettavista maksuista. Eläkesäätiöyhdistys katsoo, että pykälän sanamuotoa tulee täsmentää direktiiviä vastaavaksi. Finanssiala ja Valion eläkekassa pitävät pykälää maksujen palauttamisesta perusteluineen epäselvänä. Elinkeinoelämän keskusliitto EK katsoo, että työnantajalle tulee palauttaa työnantajan maksamat maksut.

Eläkesäätiöyhdistys ESY ja Valion eläkekassa katsovat, että direktiivin jäsenvaltiolle antamaa mahdollisuutta maksaa jäsenvaltion säätämää vapaakirjan arvon ylärajaa pienemmät vapaakirjat lähtevälle työntekijälle rahana tulisi käyttää, koska arvoltaan pienten vapaakirjojen hallinnoinnista aiheutuu kustannuksia.

Saatujen lausuntojen johdosta esitykseen on tehty muutoksia, siltä osin kuin direktiivi ne mahdollistaa. Taannehtivuuden osalta ehdotusta ei ole mahdollista muuttaa sillä, direktiivin 2 artiklan 2 kohdan a alakohta edellyttää ehdotetun lain soveltamista myös ennen direktiivin voimaantuloa tehtyihin lisäeläkejärjestelyihin, elleivät ne ole direktiivin voimaantulopäivänä olleet uusilta jäseniltä suljettuja. Lähtevän työntekijän määritelmään liittyvä epäselvyys johtuu kansallisen lisäeläkejärjestelmämme poikkeavasta luonteesta verrattuna muissa jäsenmaissa vallitseviin järjestelyihin eikä siksi ole kansallisessa laissa täysin poistettavissa. Palautettavien maksujen osalta direktiivissä säädetään vain työntekijän maksamien tai hänen puolestaan maksettujen maksujen palauttamisesta. Direktiivissä ei säädetä työnantajan maksamien maksujen osalta mitään eikä niiden palauttamisesta siksi säädetä myöskään tässä lakiehdotuksessa.

Lisäksi lausunnonantajilla oli lakiteknisia huomioita, joiden johdosta ehdotukseen on tehty tarvittavat muutokset.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Lain soveltamisala. Pykälällä pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 2 artikla sekä vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin 1 artikla. Lakia sovelletaan työntekijöiden ja ammatinharjoittajien lakisääteistä eläkettä täydentäviin vapaaehtoisin lisäeläkkeisiin. Työntekijällä tarkoitetaan Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä vakiintunutta työntekijän käsitettä, kun käsitettä on tulkittu työntekijöiden vapaan liikkuvuuden yhteydessä (erityisesti tuomiot C-66/85, C-197/86, C-344/87). Tällä lailla säädetään tietyistä työsuhteeseen ja ammatinharjoittamiseen perustuvista vapaaehtoisin lisäeläkkeisiin sovellettavista ehdoista. Tällaisia vapaaehtoisen lisäeläkkeen järjestämismuotoja ovat nykyisin ryhmäeläkevakuutus, työnantajan työntekijälle ottama yksilöllinen eläkevakuutus, eläkesäätiöiden ja -kassojen lisäeläke-etuudet sekä työnantajan oma eläkesääntö eli työnantajan suora lisäeläkejärjestely. Jos työnantajalla on edellä tarkoitettu lisäeläkejärjestelmä, jonka piiriin työntekijä kuuluu, työntekijälle syntyy tässä laissa säädettyjä oikeuksia lisäeläkkeen kertymiseen ja säilymiseen. Lakia ei sovelleta henkilöihin, jotka eivät ole työsuhteessa lisäeläkejärjestelmää tarjoavaan työnantajaan kuten esimerkiksi yrityksen toimitusjohtajaan. Ehdotus ei luo oikeuksia lisäeläkkeeseen ellei työnantajalla ole lisäeläkejärjestelmää.

Lakia ei sovelleta sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 883/2004 soveltamisalaan kuuluviin järjestelmiin eli lakisääteisiin sosiaaliturvajärjestelmiin. Lakia ei siten sovellettaisi Suomen lakisääteiseen eläkejärjestelmään.

Ehdotetun lain 4—12 ja 15 §:ää sovelletaan vain työsuhteeseen perustuviin lisäeläkejärjestelmiin. Lain 4—12 §:ää ei sovelleta työnantajan työntekijälle työsuhteen päättyessä maksamaan kertaluonteiseen maksuun, ellei kyse ole lisäeläkkeeseen liittyvästä maksusta. Soveltamisalan ulkopuolella ovat myös työntekijöiden lisäeläkeoikeuksia yrityksen tai eläkejärjestelmän maksukyvyttömyystilanteessa turvaavat työsuhteeseen liittyvän lisäeläkejärjestelmän ulkopuoliset maksukyvyttömyystakuujärjestelmät, korvausjärjestelmät ja kansalliset vararahastot. Suomessa ei tällä hetkellä ole edellä tarkoitettuja järjestelmiä tai vararahastoja. Lisäeläkejärjestelmä olisi myös tämän lain soveltamisalan ulkopuolella, jos se on Finanssivalvonnan, muun viranomaisen tai tuomioistuimen sellaisten toimenpiteiden kohteena, joiden tarkoituksena on säilyttää tai parantaa järjestelmän taloudellinen tilanne selvitystilaa mukaan lukien. Lain 4—12 §:ää ei sovelleta lisäeläkejärjestelmiin liittyviin työkyvyttömyys- tai perhe-eläke-etuuksiin lukuun ottamatta myös perhe-eläkkeitä koskevia 7 §:ää vapaakirjasta ja 11 §:ää vapaakirjan saaneille henkilöille pyydettyä annettavista tiedoista.

2 §. Pakottavuus ja vähimmäissuoja. Pykälän 1 ja 2 momentilla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 4 artiklan 2 kohta ja 5 artiklan 4 kohta. Pykälän 1 momentilla säädetään vähimmäissuojan pakottavuudesta, jota molemmat tällä lailla täytäntöön pantavat direktiivit edellyttävät. Pykälän 1 momentin mukaan lisäeläkejärjestelmän sääntö, joka poikkeaa tämän lain säännöksistä työntekijän tai itsenäisen ammatinharjoittajan vahingoksi, on mitätön. Lisäeläkejärjestelmän säännöillä tarkoitetaan sopimusehtoja ja sääntöjä, joiden mukaan työntekijän ja ammatinharjoittajan oikeus lisäeläkkeeseen määräytyy. Pykälän 2 momentin mukaan työehtosopimuksella voidaan hyväksyä erilaisia ehtoja edellyttäen, että näillä annetaan työntekijöille vähintään yhtä hyvä suoja kuin tämän lain 4—12 §:ssä säädetään, eikä ehdoilla luoda esteitä työntekijöiden vapaalle liikkuvuudelle.

Pykälän 3 momentin mukaan, jos muualla lainsäädännössä annetaan työntekijälle tai ammatinharjoittajalle paremmat oikeudet kuin tässä laissa, niitä on sovellettava tämän lain sijaan. Sovellettavaksi voi tulla esimerkiksi vakuutuslainsäädännön lakien, eläkelaitosten lakien, vakuutuslainsäädännön lakien tai lakien suorien lisäeläkejärjestelyjen turvaamisesta. Tällä lailla säädetään tiettyjä oikeuksia työsuhteessa olevalle henkilölle, joka ei vielä ole vakuutettu sekä vakuutetulle ja vapaakirjan saaneelle henkilölle. Lisäksi säädetään tietyistä itsenäisen ammatinharjoittajan oikeuksista lisäeläkejärjestelmän vakuutettuna ja vapaakirjan saaneena henkilönä. Pykälän 3 momentilla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 7 artiklan 2 kohta, jonka mukaan direktiivin täytäntöönpanoa ei saa käyttää perusteena heikentää olemassa olevia lisäeläkeoikeuksien hankkimista ja säilyttämistä koskevia oikeuksia.

3 §. Määritelmät. Pykälällä pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artikla sekä vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artikla. Pykälän 1 kohdassa määritellään lisäeläke, jolla tarkoitetaan vapaaehtoisia lakisääteisiä eläkkeitä täydentäviä vanhuuseläkkeitä ja vapaaehtoisia työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä, joista määrätään lisäeläkejärjestelmän säännöissä, joka on perustettu lainsäädännön ja oikeuskäytännön mukaisesti. Lisäeläkejärjestelmän säännöillä tarkoitetaan, mitä tahansa sopimusehtoa tai eläkesäätiön ja -kassan sääntöjä, jossa sovitaan lisäeläkeoikeuksiin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Lisäeläkejärjestelmän säännöt voivat koostua työsopimuksen, työehtosopimuksen, vakuutusopimuksen tai työnantajan oman eläkesääntönsä ehtoista sekä eläkelaitoksen säännöistä. Kohdalla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan a alakohta sekä vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan a alakohta. Pykälän 2 kohdassa määritellään lisäeläkejärjestelmä, jolla tarkoitetaan kaikkia työsuhteeseen perustuvia vapaaehtoisia lainsäädäntöön tai oikeuskäytäntöön perustuvia vanhuuseläkejärjestelmiä kuten työnantajan työntekijälle ottamia yksilöllisiä eläkevakuutuksia ja ryhmäeläkevakuutuksia henkivakuutusyhtiössä, lisäeläkkeitä eläkesäätiössä ja eläkekassassa sekä työnantajan antamaa lisäeläkesitoutumusta, josta säädetään suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta annetussa laissa (209/2015). Kohdalla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan b alakohta sekä vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan b alakohta. Pykälän 3 kohdassa määritellään vakuutettu, joka on voimassa olevassa työsuhteessa oleva työntekijä, jolla on tai voi olla työsuhteen perusteella oikeus lisäeläkejärjestelmän mukaiseen eläkkeeseen sen edellytysten täytyessä. Kohdalla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan c alakohta. Pykälän 4 kohdassa määritellään vakuutetuksi liittämiseksi vaadittava odotusaika, jolla tarkoitetaan työskentelykautta, joka vaaditaan ennen kuin työntekijä voi tulla lisäeläkejärjestelmässä vakuutetuksi. Kohdalla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan d alakohta.

Pykälän 5 kohdassa määritellään eläkeoikeus, jolla tarkoitetaan kaikkia etuuksia, joihin järjestelmän jäsenet eli vakuutetut ja muut oikeuden haltijat, kuten vakuutettujen edunsaajat, ovat oikeutettuja. Eläkeoikeuksilla tarkoitetaan niitä etuuslajeja, joita lisäeläkejärjestelmä sen sääntöjen ja lainsäädännön nojalla tarjoaa. Kohdalla pannaan täytäntöön vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan c alakohta. Pykälän 6 kohdassa määritellään suojattujen oikeuksien saavuttamiseksi tarvittava odotusaika, jolla tarkoitetaan sitä kautta lisäeläkejärjestelmän vakuutettuna, joka vaaditaan lainsäädännön tai järjestelmän sääntöjen mukaan ennen kuin työntekijä saa oikeuden kertyneisiin lisäeläkkeisiin. Kohdalla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan e alakohta. Pykälän 7 kohdassa määritellään suojattu eläkeoikeus, jolla tarkoitetaan kaikenlaista oikeutta kertyneisiin lisäeläkkeisiin, joka saadaan, kun sääntöjen tai mahdollisesti lainsäädännön mukaiset oikeuden saavuttamista koskevat edellytykset täyttyvät. Kohdalla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan f alakohta sekä vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan d alakohta.

Pykälän 8 kohdassa määritellään lähtevä työntekijä, jolla tarkoitetaan vakuutettua, jonka työsuhde päättyy muusta syystä kuin lisäeläkkeelle siirtymisen vuoksi ja joka siirtyy toiseen ETA-valtioon. Lisäeläkeoikeusdirektiivissä ei määritellä, mitä siirtymisellä toiseen ETA-valtioon tarkoitetaan. Toiseen ETA-valtioon siirtymistä voidaan kuitenkin tulkita direktiivin tarkoituksesta ja oikeusperustasta käsin. Lisäeläkeoikeusdirektiivin tarkoituksena on helpottaa työvoiman liikkuvuutta Euroopan unionin jäsenmaiden välillä vähentämällä työsuhteeseen liittyviä lisäeläkejärjestelmän sääntöjen asettamia esteitä. Lyhytaikainen ja tilapäinen oleskelu toisessa ETA-valtiossa kuten tavanomainen lomamatkailu ei ole direktiivissä tarkoitettua siirtymistä. Koska direktiivin tarkoituksena on työntekijöiden vapaan liikkuvuuden edistäminen jäsenvaltioiden välillä, siirtymisellä tarkoitetaan siirtymistä toiseen ETA-valtioon työnhakemista varten ja työskentelyä toisessa ETA-valtiossa. Ajallisesti toiseen ETA-valtioon siirtymisen tulee liittyä työsuhteen päättymiseen. Täsmällistä aikarajaa siirtymiselle ei kuitenkaan ole mahdollista asettaa. Kohdalla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan g alakohta.

Pykälän 9 kohdassa määritellään lähetetty työntekijä, jolla tarkoitetaan toiseen Euroopan talousalueen valtioon lähetettyä työntekijää, joka asetuksen 883/2004 mukaan kuuluu edelleen alkuperävaltion lainsäädännön alaisuuteen. Pykälän 10 kohdassa määritellään työntekijän lähettäminen vastaavasti kuin 10 kohdassa lähetetty työntekijä. Pykälän 9 ja 10 kohdilla pannaan täytäntöön vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan e alakohta. Pykälän 11 kohdassa määritellään maksu, jolla tarkoitetaan lisäeläkejärjestelmään suoritettuja tai suoritetuiksi katsottuja maksuja. Kohdalla pannaan täytäntöön vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan f alakohta.

Pykälän 12 kohdassa määritellään vapaakirjan saanut henkilö, jolla tarkoitetaan henkilöä, joka on ollut aiemmin aktiivinen jäsen ja jolla on suojattuja lisäeläkeoikeuksia, joita ei vielä makseta. Kohdalla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan h alakohta. Pykälän 13 kohdassa määritellään vapaakirjaoikeus, jolla tarkoitetaan suojattua eläkeoikeutta, joka säilyy siinä järjestelmässä, jossa se on karttunut vapaakirjan saaneelle henkilölle. Kohdalla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan i alakohta. Pykälän 14 kohdassa määritellään vapaakirjaoikeuksien arvo, jolla tarkoitetaan mahdollisen lainsäädännön ja vakiintuneen käytännön mukaan laskettua eläkeoikeuksien pääoma-arvoa. Kohdalla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 3 artiklan j alakohta. Pykälän 15 kohta on kansallista sääntelyä ja siinä määritellään lisäeläkejärjestelmän säännöt. Näillä tarkoitetaan sopimusehtoja ja sääntöjä, joiden mukaan työntekijän ja ammatinharjoittajan oikeus lisäeläkkeeseen määräytyy. Näitä ovat esimerkiksi työsopimuksen, työehtosopimuksen ja vakuutusopimuksen ehdot sekä lisäeläkesäätiön ja -kassan säännöt ja työnantajan oma eläkesääntö. Oikeus lisäeläkkeeseen voi määräytyä sopimuskokonaisuuden kautta, joka koostuu esimerkiksi työsopimuksesta ja ryhmäeläkevakuutuksen ehdoista. Lisäeläkejärjestelmän säännöillä tarkoitetaan myös eläkevastuun ja vastuuvelan laskuperusteita. Pykälän 16 kohta on kansallista sääntelyä ja siinä määritellään, mitä tarkoitetaan suoralla lisäeläkejärjestelyllä. Edellä mainitulla tarkoitetaan suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta annetussa laissa (209/2015) tarkoitettua järjestelyä. Kohdassa 17 määritellään ETA-valtio, jolla tarkoitetaan Euroopan talousalueeseen kuuluvaa valtiota. Kohdassa 18 määritellään vakuutuslaitos, jolla tarkoitetaan lisäeläkejärjestelmästä vastaavaa oikeushenkilöä, joita ovat tällä hetkellä henkivakuutusyhtiöt sekä lisäeläketoimintaa harjoittavat eläkesäätiöt ja eläkekassat.

4 §. Lähtevän työntekijän odotusaika. Pykälällä pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 4 artiklan 1 kohdan a alakohta. Lähtevän työntekijän odotusaika ei saa missään olosuhteissa ylittää kolmea vuotta. Tällä tarkoitetaan sekä vakuutetuksi liittämiseksi tarvittavaa odotusaikaa että suojattujen eläkeoikeuksien saavuttamiseen sovellettavaa odotusaikaa sekä

edellä tarkoitettujen odotusaikojen yhteenlaskettua odotusaikaa. Lähtevä työntekijä on liitettävä lisäeläkejärjestelmään ja hänelle on annettava vapaakirja, jos työsuhteen päättyessä odotusaikojen yhteenlaskettu kolmen vuoden enimmäispituus on täyttynyt, vaikka alun perin olisi sovittu pidemmästä odotusajasta.

5 §. *Lähtevän työntekijän vähimmäisikä.* Pykälällä pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 4 artiklan 1 kohdan b alakohta. Jos lähtevän työntekijän on suojattujen eläkeoikeuksien saavuttamiseksi oltava vähintään tietyn ikäinen, saa tämä ikä olla enintään 21 vuotta.

6 §. *Palautettavat maksut.* Pykälällä pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 4 artiklan 1 kohdan c alakohta. Pykälän 1 momentin mukaan, jos lähtevän työntekijän työsuhde päättyy ennen kuin hänelle on karttunut suojattuja eläkeoikeuksia, lähtevälle työntekijälle on palautettava hänen itsensä lisäeläkejärjestelmään suorittamat maksut. Lähtevän työntekijän puolesta järjestelmään suoritettavat maksut palautetaan siten kuin asiasta muulla lainsäädännössä säädetään tai työehtosopimusten ja muiden sopimusten mukaisesti. Pykälän 1 momenttia sovelletaan etuusperusteisiin lisäeläkkeisiin. Pykälän 2 momenttia sovelletaan lisäeläkejärjestelyyn, jossa lähtevä työntekijä vastaa sijoitusriskistä. Lähtevä työntekijä vastaa sijoitusriskistä maksuperusteisessa lisäeläkejärjestelyssä, joka voi olla myös sijoitussidonnainen. Maksuperusteisessa lisäeläkejärjestelyssä eläke määräytyy suoritettujen vakuutusmaksujen ja maksujen sijoittamisesta saatujen nettotuottojen perusteella vähennettynä kertyneiden varojen hoitokuluilla. Tällaisessa maksuperusteisessa lisäeläkejärjestelyssä vakuutusmaksuja vastaavan pääoman arvo on pysyvä ja pääomalle saatava tuotto vaihtelee. Sijoitussidonnaisessa maksuperusteisessa eläkejärjestelyssä eläkkeen määrä on sidottu vakuutusmaksuja vastaavien sijoitusten arvon kehitykseen. Pykälän 2 momentin mukaan, kun työntekijä vastaa sijoitusriskistä, lisäeläkejärjestelmästä on palautettava joko maksetut maksut tai maksuja vastaavien sijoitusten arvo. Jos kyseessä on niin sanottu sekamuotoinen maksuperusteinen lisäeläkejärjestely, jossa työntekijä vastaa sijoitusriskistä, mutta jossa työnantaja on taannut järjestelylle jonkin vähimmäistuoton tai järjestelyyn liittyviä biometrisiä riskejä kuten kuolemanvaraa tai elinikärisiä, sovelletaan työnantajan takaamaan osuuteen 1 momenttia ja osuuteen, jossa työntekijä kantaa sijoitusriskin, 2 momenttia.

7 §. *Lähtevän työntekijän vapaakirja.* Pykälällä pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 5 artiklan 1 ja 2 kohdat. Pykälän 1 momentin mukaan lähtevän työntekijän suojattujen eläkeoikeuksien on säilyttävä siinä lisäeläkejärjestelmässä, jossa kyseiset oikeudet karttuivat. Yksittäisen työntekijän vapaakirjaa ei voida ilman hänen suostumustaan siirtää toiseen lisäeläkejärjestelmään. Momenttia ei ole esteenä koko lisäeläkejärjestelmän siirtämiselle toiseen lisäeläkejärjestelmään eli vakuutuskannan siirrolle.

Säännöksen tarkoituksena on varmistaa lähtevän työntekijän ja hänen edunsaajansa vapaakirjan arvon säilyminen yhdenvertaisella tavalla järjestelmässä edelleen vakuutettuna olevien oikeuksien arvon säilymisen kanssa tai maksettavina olevien eläkkeiden kehityksen kanssa. vapaakirjan arvo voidaan myös turvata turvaamalla vapaakirjan nimellisarvo, jos eläkeoikeudet ovat karttuneet oikeutena nimellismäärään. Jos karttuneiden eläkeoikeuksien arvo muuttuu ajan kuluessa, vapaakirjan arvo voidaan etuusperusteisessa järjestelmässä turvata sitomalla arvonkehitys eläkejärjestelmässä käytettävään korkoon kuten eläkejärjestelmän tuottovaateeseen. Jos etuusperusteisessa eläkejärjestelmässä karttuneiden eläkeoikeuksien arvo on sidottu esimerkiksi inflaatioasteeseen tai palkkatason kehitykseen, lähtevän työntekijän vapaakirjaoikeuden arvo voidaan sitoa vastaavalla tavalla. Jos kyse on sijoitussidonnaisesta lisäeläkkeestä, vapaakirjan arvon säilyminen voidaan turvata sitomalla arvo eläkesijoitusten arvonkehitykseen. Edellä mainitut tavat ovat esimerkkejä siitä, miten vapaakirjan arvo voidaan säilyttää yhdenvertaisella tavalla. Säännös ei ole tyhjentävä.

Vapaakirjan arvon muuttuessa huomioon on otettava vapaakirjan saaneiden henkilöiden, vakuutettujen ja eläkejärjestelmän eläkkeensaajien edut.

8 §. *Vapaakirjan maksaminen lähtevälle työntekijälle kertasuorituksena.* Pykälä vastaa lisäeläkeoikeusdirektiivin 5 artiklan 3 kohdassa jäsenvaltiolle annettua oikeutta säätää vapaakirjan maksamisesta kertasuorituksena, jos eläkkeen määrä ei ylitä jäsenvaltion vahvistamaa alarajaa. Lähtevän työntekijän nimenomaisella suostumuksella vapaakirjan arvoa vastaava pääoma voidaan maksaa kertasuorituksena, jos pääoma-arvo ei kuukausieläkkeeksi muutettuna ylitä seitsemääkymmentä euroa. Lisäeläke voi olla määräaikainen tai elinikäinen. Jos lisäeläke on määräaikainen, kuukausieläke lasketaan lisäeläkkeen sopimuksen tai sääntöjen mukaiselle kestolle eli niin usealle kuukaudelle kuin lisäeläkettä olisi kuukausittain maksettu. Pääoma-arvoa tarkistetaan vuosittain palkkakertoimella tammikuun alusta. Ensimmäisen kerran tarkistus tehdään tammikuussa 2019. Kertasuorituksen laskennassa käytetään lisäeläkejärjestelmän sääntöjä eläkevastuun ja vastuuvelan laskuperusteet mukaan luettuna.

9 §. *Lähtevän työntekijän ilmoitus ETA-valtioon siirtymisestä.* Työntekijän on ilmoitettava lisäeläkejärjestelmästä vastaavalle henkivakuutusyhtiölle, eläkesäätiölle tai -kassalle sekä suorasta lisäeläkejärjestelystä vastaavalle työnantajalle siirtymisestään toiseen ETA-valtioon. Ilmoitus on tarpeen, jotta työntekijä voi päästä hänelle tässä laissa säädettyihin oikeuksiin. Työntekijälle on tarkoituksenmukaista kertoa tästä velvollisuudesta samassa yhteydessä, kun hänelle annetaan myös muita lisäeläkettä koskevia tietoja. Lisäeläkeoikeusdirektiivin johdanto-osan 7 kohdan mukaan jäsenvaltio voi pyytää, että lähtevät työntekijät ilmoittavat siirtymisestään toiseen ETA-valtioon lisäeläkejärjestelmilleen. Siirtymisen toiseen ETA-valtioon tulee liittyä henkilön asemaan työntekijänä. Henkilö on lähtevä työntekijä, jos hän siirtyy toiseen ETA-valtioon työnhakijaksi tai työntekijäksi työsuhteeseen. Kun lähtevä työntekijä ilmoittaa siirtymisestään, häneltä voidaan edellyttää asiakirjoja sen näyttämiseksi, että siirtyminen liittyy edellä tarkoitettulla tavalla hänen asemaansa työntekijänä. Lähtevän työntekijän tulee tehdä ilmoitus siirtymisestään kohtuullisen ajan kuluessa sen työsuhteen päättymisestä, jonka nojalla hän on kuulunut lisäeläkejärjestelmään.

10 §. *Tiedot työsuhteen päättymisen vaikutuksista lisäeläkkeeseen.* Pykälällä pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 6 artiklan 1 kohta. Pykälän tarkoituksena on, että vakuutettu saa pyydettyä tarpeelliset tiedot sen selvittämiseksi, miten työsuhteen päättymisen vaikuttaisi hänen eläkeoikeuksiinsa.

11 §. *Vapaakirjan saaneelle henkilölle annettavat tiedot.* Pykälällä pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 6 artiklan 2 kohta. Pykälän tarkoituksena on, että henkilö, joka on saanut vapaakirjan, saa pyydettyä tarpeelliset tiedot vapaakirjan arvosta ja vapaakirjaa koskevista ehdoista. Vastaavat tiedot olisi annettava myös tämän lain soveltamisalaan kuuluvan maksussa olevan perhe-eläkkeen edunsaajille.

12 §. *Tietojen toimittamistapa.* Pykälällä pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 6 artiklan 4 ja 5 kohta. Pyynnöstä annettavat tiedot tulee toimittaa kohtuullisessa ajassa, kirjallisesti ja selkeästi esitettyinä. Tietoja ei tarvitse antaa useammin kuin kerran vuodessa.

13 §. *Toiseen ETA-valtioon siirtyvän henkilön eläkeoikeuksien säilyminen.* Pykälän 1 momentilla pannaan täytäntöön vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin 4 artikla. Pykälässä tarkoitettuja laillisia eläkeoikeuksia voi olla vakuutetuilla ja henkilöillä, jotka ovat saaneet vapaakirjan tai jotka saavat lisäeläkejärjestelmästä eläkettä. Pykälän tarkoituksena on turvata ETA-valtiosta toiseen ETA-valtioon siirtyvän eläkeoikeudet vastaavalla tavalla kuin niiden henkilöiden eläkeoikeudet säilyvät, jotka jäävät edelleen samaan ETA-valtioon. Säännöksessä

edellytetään toiseen ETA-valtioon siirtyvän henkilön yhdenvertaista kohtelua niiden henkilöiden kanssa, jotka jäävät edelleen samaan ETA-valtioon. Pykälän nojalla toiseen ETA-valtioon siirtyvällä henkilöllä ei ole esimerkiksi vastaavaa oikeutta vapaakirjaan kuin 7 §:ssä säädetään, ellei samaan jäsenvaltioon jäävillä ole tällaista oikeutta. Pykälän toinen momentti vastaa edellä mainitun direktiivin 7 artiklaa.

14 §. *Maksut rajojen yli.* Säännöksellä pannaan täytäntöön vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin 5 artikla. Eläke tai muu etuus tulee maksaa toiseen ETA-valtioon samoin edellytyksin kuin Suomeen.

15 §. *Lähetettyjä työntekijöitä koskevat maksut.* Säännös vastaa vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin 6 artiklaa. Toiseen ETA-valtioon lähetetyn työntekijän tulee edelleen voida suorittaa maksuja siihen lisäeläkejärjestelmään, johon hän suoritti maksuja ennen lähettämistään. Sama koskee lähetetyn työntekijän puolesta suorittavia maksuja.

16 §. *Valvonta.* Finanssivalvonta valvoo henkivakuutusyhtiöitä sekä eläkesäätiöitä ja -kassoja Finanssivalvonnasta annetun lain nojalla. Sen sijaan työnantajaa, jolla on suora lisäeläkejärjestely valvoisivat työsuojeluviranomaiset vastaavalla tavalla kuin suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa annetussa laissa säädetään. Työsuojeluviranomaisten valvonta perustuu tarkastuspyyntöön. Valvonnasta säädetään työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006).

17 §. *Voimaantulo.* Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 1 päivänä toukokuuta 2018. Lisäeläkeoikeusdirektiivin täytäntöönpanoaika päättyy 21 toukokuuta 2018, mutta lisäeläkejärjestelmiin liittyvistä laskennallisista syistä ehdotetun lain on tarkoituksenmukaista tulla voimaan kuukauden alussa. Pykälän 2 momentin mukaan lakia sovelletaan myös sopimuksiin, jotka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa sekä eläkesäätiön ja eläkekassan sääntöihin, jotka Finanssivalvonta on vahvistanut ennen tämän lain voimaantuloa. Pykälän 3 momentin mukaan lakia sovelletaan myös suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa annetun lain 1 §:ssä tarkoitettuun järjestelyyn, josta on sovittu ennen tämän lain voimaantuloa. Pykälän 4 momentin mukaan lain 4—12 §:ää ei sovelleta taannehtivasti työskentelykausiin ennen tämän lain voimaantuloa. Lain mukaisia eläkeoikeuksia ei kartu työskentelystä ennen nyt ehdotettavan lain voimaantuloa tämän lain soveltamisalaa kuuluvien lisäeläkemuotojen osalta mukaan lukien työnantaja suora lisäeläkejärjestely. Edellä mainitulla momentilla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 2 artiklan 4 kohta. Lain 4 §:ssä säädettyjen odotusaikojen oikeuksien saavuttamiseksi lasketaan alkavan lain voimaantulopäivästä, vaikka työsuhde olisi alkanut aikaisemmin. Lain 5 §:ssä säädettyä lähtevän työntekijän vähimmäisiän täyttäminen, ennen tämän lain voimaantuloa, ei anna oikeutta suojattuihin eläkeoikeuksiin ajalta ennen tämän lain voimaantuloa. Lähtevälle työntekijälle 6 §:n mukaan palautettavat maksut palautetaan vain siltä osin kuin maksut kohdistuvat työskentelyyn tämän lain voimaantulon jälkeiseltä ajalta. Lain 7 §:ssä säädettyä lähtevän työntekijän oikeutta säilyttää suojatut eläkeoikeudet vapaakirjana, sovelletaan vain niihin suojattuihin eläkeoikeuksiin, jotka ovat karttuneet työskentelystä tämän lain voimaantulon jälkeen. Tämä merkitsee sitä, että jo aiemmin vakuutetuiksi liitettyjen työntekijöiden kertyneitä eläkeoikeuksia voidaan kohdella eri tavalla riippuen siitä, ovatko ne kertyneet ennen tämän lain voimaantuloa vai sen jälkeen. Jos vakuutetun työsuhde on päättynyt ennen tämän lain voimaantuloa, hänellä ei ole tämän lain nojalla oikeutta vapaakirjaan. Ehdotetun lain 4—12 §:ää ei sovellettaisi taannehtivasti myöskään suoran lisäeläkeoikeuden karttumiseen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jos suoran lisäeläkejärjestelyn piirissä oleva työntekijä on täyttänyt lähtevän työntekijän vähimmäisiäksi säädetyn 21 vuotta ennen tämän lain voimaantuloa, hänellä on 5 §:n nojalla

oikeus suojattuihin eläkeoikeuksiin vasta tämän lain voimaantullessa. Suoran lisäeläkejärjestelyn piiriin kuuluneella työntekijällä, jonka työsuhde on päättynyt ennen tämän lain voimaantuloa, ei myöskään olisi suojattuja eläkeoikeuksia tai oikeutta vapaakirjaan.

Pykälän 5 momentin mukaan lain 4—12 §:ää ei sovelleta lisäeläkejärjestelmiin, joissa ei 21 päivänä toukokuuta 2014 lähtien ole voinut vakuuttaa uusia työntekijöitä ja jotka pysyvät näiltä suljettuina.

Edellä mainittua momenttia sovelletaan myös sellaisiin työnantajan työntekijälle ottamiin yksilöllisiin eläkevakuutuksiin, joissa vakuutus on alkanut viimeistään 20 toukokuuta vuonna 2014. Lain 4—12 §:ää ei myöskään sovelleta, jos työnantaja on sulkenut suoran lisäeläkejärjestelyn uusilta työntekijöiltä siten, että viimeinen työntekijä on voitu liittää järjestelyyn 20 toukokuuta vuonna 2014.

Tätä lakia ei sovelleta edellä mainittuihin suljettuihin lisäeläkejärjestelmiin, jos tätä koskeva vakuutuskanta luovutetaan siten, että järjestelmä pysyy edelleen suljettuna. Tätä lakia ei myöskään sovelleta viimeistään 21 päivänä toukokuuta 2014 suljettuun lisäeläkejärjestelmään, joka sulautetaan sellaiseen suljettuun lisäeläkejärjestelmään, johon tätä lakia ei sovelleta. Sen sijaan, jos viimeistään 21 toukokuuta 2014 suljettu lisäeläkejärjestelmä sulautetaan järjestelmään, joka on suljettu edellä mainitun ajankohdan jälkeen tai joka ei ole suljettu, tulee myös sulautettu lisäeläkejärjestelmä tämän lain soveltamisalan piiriin. Momentilla pannaan täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin 2 artiklan 2 kohdan a alakohta.

2 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä toukokuuta 2018.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esitykseen liittyy ehdotuksia, joiden hyväksyttävyyden on tarpeellista arvioida perustuslain näkökulmasta. Perustuslakivaliokunta on pitänyt lisäeläkejärjestelyjä varallisuussuhteina, jotka kuuluvat perustuslain omaisuudensuojan piiriin ja joihin liittyy kysymys sopimussuhteiden pysyvyydestä. Lisäeläkkeiden ehdoista voidaan sopia työsopimuksessa, työehtosopimuksessa, vakuutusehdoissa, eläkesäätiön tai -kassan säännöissä ja työnantajan omassa eläkesäännössä. Lisäeläkeoikeusdirektiiviä sovelletaan myös sopimuksiin, jotka on tehty ennen ehdotettavan lain voimaantuloa. Lisäeläkeoikeus-direktiivin 8 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on annettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset tai varmistettava, että työmarkkinaosapuolet ottavat sopimuksin käyttöön tarvittavat toimenpiteet viimeistään 21 päivänä toukokuuta 2018. Lisäeläkeoikeusdirektiivin täytäntöönpano edellyttää tietyin direktiivissä säädetyin poikkeuksin, että ehdotettua lakia on sovellettava sen voimaantulosta lähtien myös niihin sopimuksiin, jotka on solmittu ennen ehdotetun lain voimaantuloa ja joiden sopimuskauti jatkuu ehdotetun lain voimaantullessa. Tämä merkitsee puuttumista sopimussuhteiden pysyvyyteen, joka on osa perustuslain 15 §:ssä turvattua omaisuudensuojaa.

Perustusvaliokunnan käytännössä oikeus luottaa sopimussuhteen kannalta olennaisia oikeuksia ja velvollisuuksia sääntelevän lainsäädännön pysyvyyteen on katsottu kuuluvan oikeussubjektien perusteltujen odotusten suojaan. Omaisuuden perustuslainsuoja turvaa myös sopimussuhteiden pysyvyyttä, mutta kielto puuttua taannehtivasti sopimussuhteisiin ei ole ehdoton (PeVL57/2014 vp, PeVL 36/2010 vp). Omaisuudensuojaan puuttuvaa sääntelyä arvioidaan sääntelyn tarkoituksen hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta. Omaisuuden suojaan kohdistuvan rajoituksen tulee olla välttämätön hyväksyttävän

HE 177/2017 vp

tarkoituksen saavuttamiseksi eikä se saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut (PeVL 57/2014 vp) suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta annetun lain perustuslainmukaisuutta. Myös tässä oli kysymys ehdotetun lain soveltamisesta taannehtivasti ennen lain voimaantuloa tehtyihin lisäeläkejärjestelyihin. Valiokunnan mielestä ehdotetulle sääntelylle oli perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät perusteet. Sääntelyllä suojataan eläkkeensaajan taloudellisia intressejä turvaamalla lisäeläkkeen maksaminen työnantajan maksukyvyttömyyden varalta. Lisäksi sääntelyllä pantiin kansallisesti täytäntöön maksukyvyttömyysdirektiivin velvoite. Valiokunta piti myös merkityksellisenä ehdotetun omaisuuden suojan rajoituksen oikeasuhtaisuutta. Valiokunta katsoi, ettei ehdotus ollut omaisuuden suojan kannalta ongelmallinen ja että ehdotus voitiin käsitellä tavallisen lain säätämisyksikössä.

Nyt ehdotettavalla lailla pannaan kansallisesti täytäntöön lisäeläkeoikeusdirektiivin velvoitteet ilman kansallista lisäsääntelyä. Lisäksi ehdotettavalla lailla täydennetään vanhan lisäeläkeoikeusdirektiivin kansallista täytäntöönpanoa. Lakiehdotuksen tarkoituksena on turvata vanhuuden aikaista toimeentuloa. Perustuslain 19 §:ssä on turvattu oikeus välttämättömään toimeentuloon myös vanhuuden aikana. Ehdotettua lakia sovellettaisiin työsuhteeseen ja ammatinharjoittamiseen perustuviin lakisääteistä eläketurvaa täydentäviin lisäeläkkeisiin. Oikeutta lisäeläkkeen kertymiseen ja säilymiseen voidaan arvioida kuten muita ansiosidonnaisia etuuksia, erityisesti kuten oikeutta työeläkkeeseen. Perustuslakivaliokunnan käytännössä palvelussuhteen kestäessä ansaittavaa, mutta myöhemmin maksettavaa etuutta, pidetään suorituksen vastikkeen osana ja siten omaisuuden suojan piiriin kuuluvana. Tässä lakiehdotuksessa on myös kyse työsuhteen perusteella karttuvasta etuudesta, jonka karttumista ja karttuneen etuuden säilymistä ehdotuksella turvataan. Lakiehdotuksella turvataan myös perustuslain 9 §:n mukaista liikkumisvapautta sekä perustuslain 18 §:ssä turvattua oikeutta työhön ja elinkeinoon. Työntekijälle, joka siirtyy Suomesta toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon, turvataan lakiehdotuksella lisäeläkeoikeuksien karttuminen ja säilyminen tietyin ehdoin. Myös toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon siirtyvän ammatinharjoittajan vapaakirjaoikeuden säilymistä turvaan. Sääntelyllä on siten hyväksyttävä tarkoitus.

Sääntely on oikeasuhtaista, jos ehdotuksen tarkoitus ei ole saavutettavissa perusoikeutta vähemmän rajoittavin keinoin. Lakiehdotuksessa säännellään lisäeläkkeen kertymiseen ja säilymiseen sovellettavia vähimmäisehtoja. Työntekijä voidaan asettaa ehdotusta parempaan asemaan. Lakiehdotuksessa säännellään lisäeläkkeen kertymiseen ja karttuneen lisäeläkkeen säilymiseen olennaisesti vaikuttavia ehtoja. Sääntely kohdistuu tekijöihin, joiden sääntely on lakiehdotuksen tavoitteiden saavuttamiseksi välttämätöntä. Lakiehdotuksessa säännellään sen odotusajan enimmäispituutta, jonka jälkeen työntekijälle syntyy oikeus liittyä lisäeläkejärjestelmän jäseneksi eli tulla siinä vakuutetuksi. Odotusajan pituudella on työntekijän aseman kannalta tärkeä merkitys, koska lisäeläkettä ei kerry työskentelystä ennen odotusajan päättymistä. Ehdotuksen mukaan odotusaika ei voi olla pidempi kuin kolme vuotta. Odotusaika on verrattain pitkä, kun sitä verrataan lakisääteiseen työeläketurvaan sovellettaviin säännöksiin kuten työntekijän eläkelakiin, jossa ei ole odotusaikaa. Lisäksi säädetään työntekijän jäsenyydelle mahdollisesti asetettavasta ikärajusta, joka ei ehdotuksen mukaa saa olla korkeampi kuin 21 vuotta. Ikäraja on korkeampi kuin työntekijän eläkelaiissa säädetty 17 vuoden ikä. Jos työntekijälle on ennen työsuhteen päättymistä karttunut lisäeläkettä, ehdotuksessa säädetään sen säilymisestä työsuhteen päättymisestä huolimatta sekä karttuneen lisäeläkkeen yhdenvertaisesta käsittelystä työsuhteisten tai eläkkeensaajien kanssa. Sääntely ei rajoita liiallisesti sopimusvapautta eikä se ole tarpeettoman yksityiskohtaista, vaan sääntely jättää kunkin eläkejärjestelmän säännöissä määrättäväksi, miten lisäeläkkeet määräytyvät.

HE 177/2017 vp

Lisäksi lakiehdotus sisältää säännökset työntekijöille ja vapaakirjan saaneille henkilöille annettavista vähimmäistiedoista, jotta he voivat arvioida työsuhteen päättymisen vaikutuksia lisäeläketurvaan tai heille jo karttuneiden etuuksien arvoa.

Lakiehdotuksen taannehtiva vaikutus työnantajien, eläkelaitosten ja henkivakuutusyhtiöiden omaisuuden suojaan ei ole kohtuuton. Ehdotuksen taannehtivaa vaikutusta ennen ehdotetun lain voimaantuloa tehtyihin lisäeläkejärjestelyihin vähentää olennaisesti se, että ehdotettavaa lakia ei sovellettaisi työskentelykausiin ennen ehdotetun lain voimaantuloa. Lakiehdotuksen työnantajalle, eläkesäätiöillä ja -kassoille sekä henkivakuutusyhtiöille aiheuttamat taloudelliset kustannukset ja hallinnollisen työn lisääntymisen kohdistuvat siten vain tulevaan aikaan. Ehdotettavaa lakia ei sovellettaisi lisäeläkejärjestelmiin, joihin ei ole voinut liittää uusia vakuutettuja toukokuun 20 päivän 2014 jälkeen. Merkittävä osa Suomessa toimivista lisäeläkejärjestelyistä on ollut suljettuja edellä mainittuna päivänä eivätkä siten kuulu ehdotetun lain soveltamisalaan.

Koska ehdotusta sovellettaisiin työntekijöihin, jotka kuuluvat tai ovat kuuluneet lisäeläkejärjestelyyn vakuutettuna ja jotka siirtyvät toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon, tulee ehdotettu laki sovellettavaksi suhteellisen harvoin. Työnantajien, eläkelaitosten ja henkivakuutusyhtiöiden perusteltujen odotusten suojan vahvuutta heikentää myös nyt täytäntöön pantavan lisäeläkeoikeusdirektiivin poikkeuksellisen pitkä valmisteluaika sillä komissio antoi ehdotuksensa vuonna 2006 sekä lisäeläkeoikeusdirektiivin poikkeuksellisen pitkä, yli neljän vuoden pituinen, täytäntöönpanoaika.

Edellä todetuista syistä lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

työntekijöiden ja ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan työntekijöiden ja ammatinharjoittajien lisäeläkkeiden hankkimiseen ja säilymiseen.

Tätä lakia ei sovelleta sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 883/2004 soveltamisalaan kuuluviin järjestelmiin.

Tämän lain 4—12 ja 15 §:ää sovelletaan vain työsuhteeseen perustuviin lisäeläkkeisiin.

Tämän lain 4—12 §:ää ei sovelleta:

- 1) työnantajan työntekijälle työsuhteen päättyessä suorittamaan kertaluonteiseen maksuun, joka ei liity lisäeläkkeen tarjoamiseen;
- 2) lisäeläkejärjestelmiin, joihin sovelletaan Finanssivalvonnan, muun viranomaisen tai tuomioistuimen toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on säilyttää tai palauttaa ennalleen järjestelmän taloudellinen tilanne selvitystila mukaan lukien, siihen saakka kunnes toimenpiteet päättyvät;
- 3) maksukyvyttömyystakuujärjestelmiin, korvausjärjestelmiin tai kansallisiin vararahastoihin;
- 4) lisäeläkejärjestelmiin liittyviin työkyvyttömyyseläke-etuuksiin;
- 5) lisäeläkejärjestelmiin liittyviin perhe-eläke-etuuksiin lukuun ottamatta 7 ja 11 §:ää.

2 §

Pakottavuus ja vähimmäissuoja

Lisäeläkejärjestelmän sääntö, joka poikkeaa työntekijän tai ammatinharjoittajan vahingoksi siitä, mitä tässä laissa säädetään, on pätemätön.

Työehtosopimuksella voidaan sopia lisäeläkejärjestelmien ehdoista edellyttäen, että näillä ehdoilla annetaan lähtevälle työntekijälle vähintään yhtä hyvä suoja kuin, mitä 4—12 §:ssä säädetään, ja että ehdoilla ei luoda esteitä työntekijöiden vapaalle liikkuvuudelle.

Jos muualla lainsäädännössä, on työntekijöiden ja ammatinharjoittajien lisäeläkeoikeuksiin sovellettavia säännöksiä, jotka antavat työntekijälle ja ammatinharjoittajalle tässä laissa säädettyä paremman oikeuden, on edellä tarkoitettuja säännöksiä sovellettava tämän lain sijaan.

Mitä edellä 1—3 momentissa säädetään, sovelletaan myös työntekijöiden ja ammatinharjoittajien edunsaajiin.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *lisäeläkkeellä* lisäeläkejärjestelmän säännöissä määrättyä vapaaehtoista vanhuuseläkettä ja lisäeläkejärjestelmän säännöissä määrättyjä vapaaehtoisia työkyvyttömyys- ja perhe-eläke-etuuksia, joilla korvataan tai täydennetään vastaavia lakisääteisiä etuuksia;
- 2) *lisäeläkejärjestelmällä* eläkejärjestelmiä, joiden tarkoituksena on tuottaa työntekijöille tai ammatinharjoittajille lisäeläke;
- 3) *vakuutetulla* järjestelmän aktiivisena jäsenenä olevaa työntekijää, jolle voimassa oleva työsuhde antaa tai voi antaa oikeuden saavuttamista koskevien edellytysten täyttymisen jälkeen oikeuden lisäeläkkeeseen lisäeläkejärjestelmän sääntöjen mukaisesti;
- 4) *odotusajalla ennen vakuutetuksi liittämistä* työskentelykautta, joka vaaditaan ennen kuin työntekijä voi tulla lisäeläkejärjestelmässä vakuutetuksi;
- 5) *eläkeoikeuksilla* etuuksia, joihin vakuutetut ja muut oikeuksien haltijat ovat oikeutettuja lisäeläkejärjestelmän sääntöjen ja lainsäädännön mukaan;
- 6) *odotusajalla suojattujen eläkeoikeuksien saavuttamiseksi* järjestelmässä vakuutettuna olemisen kestoa, joka vaaditaan oikeuden saamiseksi kertyneisiin lisäeläkkeisiin;
- 7) *suojuilla eläkeoikeuksilla* oikeutta kertyneisiin lisäeläkkeisiin, jotka saadaan, kun oikeuden saavuttamista koskevat edellytykset täyttyvät;
- 8) *lähtevällä työntekijällä* vakuutettua, jonka voimassa oleva työsuhde päättyy muusta syystä kuin siitä, että hän tulee oikeutetuksi lisäeläkkeeseen, ja joka siirtyy ETA-valtiosta toiseen;
- 9) *lähetetyllä työntekijällä* henkilöä, joka on lähetetty työskentelemään toiseen ETA-valtioon ja joka sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 883/2004 II osaston mukaisesti kuuluu edelleen alkuperävaltion lainsäädännön alaisuuteen;
- 10) *työntekijän lähettämällä* tilannetta, jossa henkilö on lähetetty työskentelemään toiseen ETA-valtioon ja jossa sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 883/2004 II osaston mukaisesti työskentelemään lähetetty henkilö kuuluu edelleen alkuperävaltion lainsäädännön alaisuuteen;
- 11) *maksulla* lisäeläkejärjestelmään suoritettuja tai suoritetuiksi katsottuja maksuja;
- 12) *vapaakirjan saaneella henkilöllä* henkilöä, joka on ollut vakuutettuna lisäeläkejärjestelmässä ja jolla on suojattuja eläkeoikeuksia järjestelmästä, mutta joka ei saa vielä lisäeläkettä tuosta järjestelmästä;
- 13) *vapaakirjaoikeuksilla* suojattuja eläkeoikeuksia, jotka säilyvät siinä järjestelmässä, jossa ne ovat karttuneet vapaakirjan saaneelle henkilölle;
- 14) *vapaakirjaoikeuksien arvolla* eläkeoikeuksien pääoma-arvoa;
- 15) *lisäeläkejärjestelmän säännöillä* sopimusehtoja ja sääntöjä, joiden mukaan työntekijän ja ammatinharjoittajan oikeus lisäeläkkeeseen määräytyy;
- 16) *suoralla lisäeläkejärjestelyllä* suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta työnantajan maksukyvyttömyyden varalta annetussa laissa (209/2015) tarkoitettua lisäeläkejärjestelyä;
- 17) *ETA-valtiolla* Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtiota;
- 18) *vakuutuslaitoksella* lisäeläkejärjestelmästä vastaavaa vakuutusyhtiötä, eläkesäätiötä, eläkekassaa ja muuta lisäeläkejärjestelmästä vastaavaa oikeushenkilöä.

4 §

Lähtevän työntekijän odotusaika

Lähtevän työntekijän odotusaika ennen vakuutetuksi liittämistä ja suojattujen eläkeoikeuksien saavuttamista saa lisäeläkejärjestelmän säännöissä olla enintään kolme vuotta. Jos lähtevän työntekijän eläkeoikeuksiin sovelletaan sekä odotusaikaa ennen vakuutetuksi liittämistä että odotusaikaa suojattujen eläkeoikeuksien saavuttamiseksi, yhteenlaskettu odotusaika ei saa olla pidempi kuin kolme vuotta.

5 §

Lähtevän työntekijän vähimmäisikä

Jos lähtevän työntekijän suojattujen eläkeoikeuksien saavuttamiseksi edellytetään lisäeläkejärjestelmän säännöissä tiettyä vähimmäisikää, se saa olla enintään 21 vuotta.

6 §

Palautettavat maksut

Jos lähtevän työntekijän työsuhde päättyy ennen kuin hänellä on suojattuja eläkeoikeuksia, lisäeläkejärjestelmän on palautettava lähtevälle työntekijälle hänen maksamansa maksut. Lähtevän työntekijän puolesta maksetut maksut palautetaan, siten kuin asiasta työehtosopimuksissa ja muissa sopimuksissa määrätään.

Jos lähtevä työntekijä vastaa sijoitusriskistä ja työsuhde päättyy ennen kuin hänellä on suojattuja eläkeoikeuksia, lisäeläkejärjestelmän on palautettava lähtevälle työntekijälle hänen maksamansa maksut tai maksujen perusteella kertyneiden sijoitusten arvo.

7 §

Lähtevän työntekijän vapaakirja

Lähtevien työntekijöiden suojattujen eläkeoikeuksien on säilyttävä siinä lisäeläkejärjestelmässä, jossa kyseiset oikeudet karttuivat.

Lähtevien työntekijöiden ja heidän edunsaajiensa vapaakirjaoikeuksia tai niiden arvoa tulee lisäeläkejärjestelmän säännöt ja käytännöt huomioon ottaen käsitellä yhdenmukaisesti vakuutettujen oikeuksien arvon tai maksettavina olevien eläkkeiden kehityksen kanssa taikka muutoin kohtuullisella tavalla seuraavasti:

1) turvaamalla vapaakirjaoikeuksien nimellisarvo, jos lisäeläkejärjestelmän oikeudet ovat karttuneet oikeutena nimellismäärään;

2) mukauttamalla vapaakirjaoikeuksien arvoa, jos karttuneiden eläkeoikeuksien arvo muuttuu ajan kuluessa, soveltaen lisäeläkejärjestelmään sisältyvää korkoa tai lisäeläkejärjestelmästä saatua sijoitustuottoa;

3) mukauttamalla vapaakirjaoikeuksien arvoa muuta lisäeläkejärjestelmässä käytettävää karttuneiden eläkeoikeuksien mukauttamismenetelmää vastaavasti soveltaen säädettyä tai sovitua suhteellista rajaa; tai

4) muulla 1—3 kohdassa säädettyä vastaavalla tavalla.

Lisäeläkejärjestelmän sääntöjen mukaan edellä 2 momentissa tarkoitettujen vapaakirjaoikeuksien arvo on laskettava sen ajankohdan mukaan, jolloin lähtevän työntekijän voimassa oleva työsuhde päättyy.

8 §

Vapaakirjan maksaminen lähtevälle työntekijälle kertasuorituksena

Edellä 7 §:ssä tarkoitetun vapaakirjan sijaan lähtevälle työntekijälle voidaan hänen nimenomaisella suostumuksellaan maksaa lisäeläkejärjestelmästä vapaakirjan arvoa vastaava pääoma kertasuorituksena, jos lähtevän työntekijän vapaakirjan arvo kuukausittain suoritettavaksi eläkkeeksi muutettuna ei ole suurempi kuin 70 euroa. Edellä mainittua rahamäärää tarkistetaan vuosittain tammikuun alusta lukien työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella.

Edellä 1 momentissa mainittu kertasuoritus lasketaan lisäeläkejärjestelmän sääntöjen mukaisesti.

9 §

Lähtevän työntekijän ilmoitus ETA-valtioon siirtymisestä

Lähtevän työntekijän on ilmoitettava vakuutuslaitokselle tai suorasta lisäeläkejärjestelystä vastaavalle työnantajalle siirtymisestään toiseen ETA-valtioon.

Ilmoitus on tehtävä kohtuullisen ajan kuluessa siitä ajankohdasta, kun työsuhde, jonka nojalla lähtevä työntekijä on ollut vakuutettuna lisäeläkejärjestelmässä, on päättynyt.

10 §

Tiedot työsuhteen päättymisen vaikutuksista lisäeläkkeeseen

Vakuutuslaitoksen on vakuutetun pyynnöstä annettava hänelle tieto siitä, miten työsuhteen päättymisen vaikuttaisi hänen eläkeoikeuksiinsa. Ainakin seuraavat tiedot on annettava:

- 1) lisäeläkeoikeuksien hankkimista koskevat ehdot ja niiden soveltamisen vaikutukset työsuhteen päättyessä;
- 2) vakuutetun suojattujen eläkeoikeuksien arvo tai suojattuja eläkeoikeuksia koskeva arvio, joka on tehty enintään 12 kuukautta ennen pyynnön esittämispäivää;
- 3) vapaakirjaoikeuksien tulevaa käsittelyä koskevat ehdot.

Jos vakuutetulle voidaan lisäeläkejärjestelmän sääntöjen nojalla maksaa suojattuja eläkeoikeuksia vastaava pääoma ennen eläkeikää, tietoihin on sisällyttävä myös vakuutetulle annettava ilmoitus harkita sijoitusneuvontaa eläkkeen turvaamiseksi.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään vakuutuslaitoksesta, sovelletaan suorasta lisäeläkejärjestelystä vastaavaan työnantajaan.

11 §

Vapaakirjan saaneelle henkilölle annettavat tiedot

Vakuutuslaitoksen on pyynnöstä annettava vapaakirjan saaneelle henkilölle seuraavat tiedot:

- 1) vapaakirjan arvo tai arvio vapaakirjan arvosta, joka on tehty enintään 12 kuukautta ennen pyynnön esittämispäivää;
- 2) vapaakirjaoikeuksia koskevat ehdot.

Edellä 1 momenttia sovelletaan myös vapaakirjan saaneiden henkilöiden sellaisten perhe-eläkkeiden edunsaajiin, joille maksetaan perhe-eläkettä.

Mitä 1 momentissa säädetään vakuutuslaitoksesta, sovelletaan suorasta lisäeläkejärjestelystä vastaavaan työnantajaan.

12 §

Tietojen toimittamistapa

Edellä 10 ja 11 §:ssä tarkoitettut tiedot tulee esittää selkeästi. Tietoja ei tarvitse antaa useammin kuin kerran vuodessa. Tiedot on toimitettava kirjallisesti kohtuullisen ajan kuluessa tietojen antamista koskevan pyynnön esittämisestä.

Tässä laissa säädettyjä tiedonantovelvoitteita sovelletaan sen lisäksi, mitä eläkesäätiölaissa (1774/1995), vakuutuskassalaissa (1164/1992), vakuutusopimuslaissa (543/1994) ja laissa suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta työnantajan maksukyvyttömyyden varalta säädetään vapaaehtoisista lisäeläkejärjestelyistä annettavista tiedoista.

13 §

Toiseen ETA-valtioon siirtyvän henkilön eläkeoikeuksien säilyminen

Lisäeläkejärjestelmään kuuluvan henkilön, joka siirtyy ETA-valtiosta toiseen ja jonka osalta ei enää suoriteta maksuja mainittuun järjestelmään, suojattujen eläkeoikeuksien tulee säilyä samassa laajuudessa kuin niiden lisäeläkejärjestelmään kuuluvien henkilöiden, jotka jäävät edelleen samaan ETA-valtioon ja joiden osalta ei enää suoriteta maksuja lisäeläkejärjestelmään.

Vakuutuslaitoksen ja työnantajan on annettava ETA-valtiosta toiseen siirtyvälle lisäeläkejärjestelmään työsuhteen tai ammatinharjoittamisen perusteella kuuluvalla henkilöllä tarpeelliset tiedot hänen lisäeläkeoikeuksistaan ja valintamahdollisuuksistaan. Tietojen on vastattava ainakin sellaisille vapaakirjan saaneille henkilöille annettavia tietoja, jotka jäävät edelleen samaan ETA-valtioon.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan myös muihin lisäeläkejärjestelmän mukaisten oikeuksien haltijoihin.

14 §

Maksut rajojen yli

Lisäeläke ja muu etuus tulee maksaa eläkkeen- ja muun etuudensaajalle toiseen ETA-valtioon samoin edellytyksin kuin Suomeen. Mitä edellä säädetään, sovelletaan myös eläkkeen- ja muun etuudensaajan edunsaajaan.

15 §

Lähetettyjä työntekijöitä koskevat maksut

ETA-valtiossa perustettuun lisäeläkejärjestelmään kuuluva lähetetty työntekijä, joka työskentelee toisessa ETA-valtiossa, saa edelleen suorittaa maksuja ja hänen puolestaan saa edelleen suorittaa maksuja siihen lisäeläkejärjestelmään, johon työntekijä häntä lähetettäessä on kuulunut. Tällöin lähetetty työntekijä tai hänen työnantajansa ei ole velvollinen suorittamaan maksuja lisäeläkejärjestelmään toisessa ETA-valtiossa.

HE 177/2017 vp

16 §

Valvonta

Tämän lain noudattamista valvoo Finanssivalvonta siten kuin Finanssivalvonnasta annetussa laissa (878/2008) säädetään.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta työnantajan maksukyvyttömyyden varalta annetun lain 1 §:ssä tarkoitettuun järjestelyyn. Tämän lain noudattamista edellä mainitun järjestelyn osalta valvovat työsuojeluviranomaiset työntekijän tai muun edunsaajan tarkastuspyynnön perusteella. Valvonnasta säädetään työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006). Työnantaja, työntekijä ja muu edunsaaja ovat velvollisia antamaan työsuojeluviranomaiselle tarpeelliset tiedot valvontaa varten.

17 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tätä lakia sovelletaan myös sopimuksiin, jotka on solmittu ennen tämän lain voimaantuloa, sekä eläkesäätiön ja eläkekassan sääntöihin, jotka Finanssivalvonta on vahvistanut, ennen tämän lain voimaantuloa.

Tätä lakia sovelletaan myös suoran lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta työnantajan maksukyvyttömyyden varalta annetun lain 1 §:ssä tarkoitettuun järjestelyyn, josta on sovittu ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämän lain 4—12 §:ää ei sovelleta työskentelykausiin ennen tämän lain voimaantuloa.

Tämän lain 4—12 §:ää ei sovelleta lisäeläkejärjestelmiin, jotka eivät 21 päivästä toukokuuta 2014 lähtien ole ottaneet uusia vakuutettuja ja jotka pysyvät näiltä suljettuina.

Helsingissä 16 päivänä marraskuuta 2017

Pääministeri

Juha Sipilä

Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila